

Izdelava novega regijskega indeksa dobrobiti otrok RIBO

KONČNO POROČILO

Naročnik:	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Direktorat za družino Štukljeva cesta 44 1000 Ljubljana
Skrbnik naloge pri naročniku:	dr. Simona Rajšp
Št. pogodbe:	2611-23-050032
Izvajalec:	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo Tržaška 2 1000 Ljubljana
Vrsta poročila:	končno poročilo
Skrbnica naloge pri izvajalcu:	Maja Škafar
Naslov poročila:	Izdelava novega regijskega indeksa dobrobiti otrok RIBO, končno poročilo
Avtorji poročila:	dr. Urban Boljka dr. Tamara Narat Žana Marušič, mag. soc. Maja Škafar
Drugi sodelujoči:	Kaja Šaver, študentka
Št. delovnega poročila	IRSSV 1/2024
Datum izdaje poročila:	15. 2. 2024
Izdaja:	01
Odgovorna oseba:	mag. Barbara Kobal Tomc, direktorica IRSSV

Opombe k poročilu:

- Besedilo ni lektorirano.
- Nekateri uporabljeni izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.
- Objava besedila in podatkov v celoti ali deloma je dovoljena le z navedbo vira.

ZAHVALA

zahvaljujemo se vsem, ki so pripomogli k nastanku poročila. Predvsem gre zahvala otrokom, ki so izpolnili spletno anketo, in učiteljem ter strokovnim delavcem, ki so jih k temu spodbujali. Zahvala gre tudi staršem otrok za dovoljenje pri sodelovanju njihovih otrok v raziskavi.

Vsebina

Povzetek.....	7
Uvod	9
1. Teoretska izhodišča	11
2. Metodološka izhodišča	26
2.1. Oblikovanje in testiranje vprašalnika.....	26
2.2. Zbiranje podatkov	28
2.3. Vzorčni okvir in opis vzorca.....	28
2.4. Uporabljene metode	28
3. Blaginja otrok v Sloveniji.....	33
3.1. Pomen blaginjskega konteksta za blaginjske izide otrok.....	37
3.1.1. Mikro raven blaginjskega konteksta.....	40
3.1.2. Mezzo raven blaginjskega konteksta.....	58
3.1.3. Makro raven blaginjskega konteksta.....	63
3.2. Dejavniki, ki vplivajo na blaginjo otrok	65
4. Ranljive skupine otrok.....	68
VIRI	71

KAZALO SLIK

Slika 1: multidimenzionalni model raziskovanja otrok	11
Slika 2: splošni blaginjski izidi otrok	33
Slika 3: Indeks izidov otrok po različnih skupinah otrok	34
Slika 4: Indeks blaginjskega konteksta	37
Slika 5: Indeks prostočasnih dejavnosti in njegove dimenzije	40
Slika 6: Indeks kakovosti odnosov in njegove dimenzije	46
Slika 7: indeks družinskih virov in njegove dimenzije	59
Slika 8: indeks družinskih virov in demografske spremenljivke	60
Slika 9: indeks država glede na izbrane spremenljivke	64
Slika 10: Standardizirana beta (regresijska analiza, odvisna spremenljivka: »izidi«; Model 2).....	67
Slika 11: otroci z višjimi in nižjimi blaginjskimi izidi.....	68
Slika 12: Rezultati diskriminantne analize - vrednosti diskriminantnih uteži	70

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prilagojen multidimenzionalni model raziskovanja blaginje otrok	15
Tabela 2: Indeksi duševno zdravje in psihosomatski simptomi	30
tabela 3: indeks dejavnosti	31
Tabela 4: Odnos z mamo in očetom	31
Tabela 5: Vrednosti indeksa izidov blaginje otrok	33
Tabela 6: Indeks izidov glede na razred OŠ	35
Tabela 7: Indeks izidov glede na spol	35
Tabela 8: Indeks izidov glede na regijo bivanja (Vzhodna/Zahodna regija)	36
Tabela 9: Indeks izidov glede na tip kraja bivanja	36
Tabela 10: Pregled indeksov blaginje otrok po posameznih dimenzijah, kategorijah in podkategorijah blaginje otrok glede na vstopanje otrok v interakcijo z okoljem na različnih ravneh	39
Tabela 11: Indeksi prostočasnih dejavnosti glede na neodvisne spremenljivke	42
Tabela 12: Indeksi kakovosti odnosov glede na neodvisne spremenljivke	46
Tabela 13: Indeksi odnosov družinskih odnosov glede na neodvisne spremenljivke	48
Tabela 14: Indeksi zadovoljstva z družinskimi odnosi glede na neodvisne spremenljivke	49
Tabela 15: Indeksi zadovoljstva z družinskimi odnosi glede na neodvisne spremenljivke	51
Tabela 16: Indeksi odnosov med prijatelji glede na neodvisne spremenljivke	53
Tabela 17: Indeksi kakovosti odnosov v šoli glede na neodvisne spremenljivke	55
Tabela 18: Regresijska analiza (odvisna spremenljivka: »Izidi«)	66
Tabela 19: Primerjava indeksov otrok iz prvega kvartila z zelo nizkim skupnim izidom (N) z ostalimi otroki (O)	69

Povzetek

V okviru raziskave smo pridobili poglobljen uvid v življenja otrok in mladostnikov. Odgovori otrok odslkavajo blaginjo otrok po različnih področjih življenja, kot so zdravje, šolanje, prosti čas, odnosi v družini, odnosi s sovrstniki in sorojenci, družinski pogoji in odnos do države. Gre za področja, ki so pomembna za otroke v času odraščanja, ko si, vpeti v različne situacije in odnose, izgrajujejo osebnosti, ustvarjajo priložnosti in oblikujejo pričakovanja do sebe in drugih, kar posledično vpliva tudi na njihova življenja v prihodnosti.

KAKO DOBRO ŽIVIJO OTROCI, KI SO SODELOVALI V RAZISKAVI?

Izračuni kažejo, da anketirani otroci v Sloveniji v povprečju živijo srednje dobro. Podatki kažejo, da je potrebno izboljšanje praktično na vseh ravneh, ki smo jih upoštevali pri izračunu izidov blaginje otrok:

- Vrednost **izidov blaginje** (sestavljen iz treh podindeksov, kot so indeks duševnega zdravja, indeks fizičnega zdravja in indeks veščin) znaša **71,1 indeksnih točk (i.t.)**
- Najnižje vrednosti beležimo pri kategorijah:
  - **Čustvena blaginja otrok (69,3 i.t.)**
  - **Odsotnost psihosomatskih simptomov (61,7 i.t.)**
- Nekoliko boljše so vrednosti indeksa pri **psihološki blaginji**, kjer smo v bistvu ugotavljali, kako zadovoljni so otroci s svojim življenjem (**77,6 i.t.**)
- Blaginja otrok z naraščanjem starosti precej upade (velja za vse dimenzije indeksa, in sicer tako za duševno zdravje, fizično zdravje, še zlasti pa so razlike po starosti očitne pri indeksu veščin)
- Izmed vseh skupin otrok **najbolje živijo otroci, ki obiskujejo šesti razred OŠ (77,6 i.t.)**
- Izmed vseh skupin otrok **najslabše živijo otroci, ki niso rojeni v Sloveniji (64,0 i.t.)**
- V splošnem so vrednosti izidov blaginje nekoliko višje pri dečkih kot pri deklicah (M = 72,7 i.t., Ž = 69,9 i.t.). Po posameznih kategorijah indeksa so razlike med spoloma še bolj očitne:
  - **Deklice imajo neprimerno nižje vrednosti indeksa pri duševnem zdravju (M = 76,2 i.t.; Ž = 68,6 i.t.) in fizičnem zdravju (M = 75,0; Ž = 67,5).**
  - **Deklice dosegajo precej boljši rezultat pri indeksu veščin (M = 67,0; Ž = 73,8).**
- Med vzhodno in zahodno kohezijsko regijo med otroci ni bistvenih razlik; prav tako tip kraja bivanja ne vpliva bistveno na izide blaginje otrok.

ZAKAJ NEKATERI OTROCI ŽIVIJO BOLJE IN DRUGI SLABŠE?

Obstaja očitna neenakost med otroci skorajda na vseh področjih blaginjskih izidov. Na podlagi podatkov **četrtnina anketiranih otrok dosega komaj 50,4 i.t. pri skupnem izidu** (vrednost indeksa pri ostalih otrocih je 77,3 i.t.). Za otroke, ki dosegajo zelo nizko raven blaginje je značilno, da je:

- med njimi večji delež deklic (Ž nizka = 54 %; Ž ostali = 45,2 %);
- tistih, ki so v višjih razredih (približna tretjina otrok iz devetega in osmega razreda osnovne šole (medtem ko je takih 13,4 % šestošolcev in dobra petina sedmošolcev)

- med njimi skoraj trikrat večji delež tistih, ki niso bili rojeni v Sloveniji (12,7 %), kot med ostalimi otroki (4,8 %)
- med njimi višji delež otrok, ki prihajajo iz Vzhodne regije (54,7 %).

Ključni dejavniki, ki razdelijo otroke v dve skupini a) na tiste z zelo nizko blaginjo in b) ostale otroke so:

- **družinski odnosi** (ti so se v naši raziskavi izkazali za daleč najpomembnejši dejavnik blaginje otrok. Pri otrocih z zelo nizkimi vrednostmi blaginjskih izidov je indeks družinskih odnosov znašal 64,2 i.t., pri ostalih pa 74,6 i.t.)
- **počutje v šoli** (indeks počutja v šoli je pri otrocih z zelo nizkimi vrednostmi blaginjskih izidov znašal 33,5 i.t., pri ostalih otroci pa 49,1 i.t.)
- **soseska** (indeks soseske za otroke z zelo nizkimi vrednostmi blaginjskih izidov = 71,1 i.t., pri ostalih 83,6 i.t.)
- **varna raba IKT** (indeks varne rabe IKT za otroke z zelo nizkimi vrednostmi blaginjskih izidov nizko blaginje = 67,8 i.t., pri ostalih 84,9 i.t.)
- **stanovanjski pogoji** (indeks stanovanjskih pogojev za otroke z zelo nizkimi vrednostmi blaginjskih izidov = 80,5 i.t., pri ostalih 91,4 i.t.)
- **odnos s prijatelji** (indeks odnosa s prijatelji za otroke z zelo nizkimi vrednostmi blaginjskih izidov = 75,7 i.t., pri ostalih 87,0 i.t.)

PREDLOGI ZA IZBOLJŠANJE BLAGINJE OTROK

Ugotavljamo, da država in različni sektorji, ki s sprejemanjem političnih odločitev vplivajo na življenje otrok, na ravni političnih dokumentov dobro zaznavajo probleme, ki so se kot posebej pereči izkazali tudi v naši raziskavi. Izpostavljeno velja tudi za ključne dokumente s področja družinske politike (npr. Program za otroke, Jamstvo za otroke, Resolucija o družinski politiki, Družinski zakonik), saj prepoznavajo večino težav in izzivov sodobnega otroštva in identificirajo ključne ranljive skupine otrok. Kljub vsemu pa problemi ostajajo (kot je problem varne rabe IKT, duševno zdravje otrok, slabo vključevanje v kulturne dejavnosti, premalo gibanja, ipd., kot tudi neenakost med otroci). Na politični ravni bi bil zato potreben premislek o uvedbi bolj učinkovitih, konkretnih in inovativnih ukrepov.

Ne glede na to, da javnopolitični dokumenti sicer dobro naslavlajo izzive za izboljšanje blaginje otrok, bi, na podlagi ugotovitev naše raziskave, v prihodnje veljalo večjo pozornost nameniti še:

- izboljšanju participacije v družini,
- izboljšanju šolske klime (počutje v šoli, odnos z učitelji, participacija v šoli) in
- izboljšanju odnosov med sorojenci.

Gre za prezrte vidike blaginje otrok, za katere menimo, da bi si v političnih dokumentih zaslužili posebno pozornost, saj so pri vseh izpostavljenih vidikih otroci dosegali nizke vrednosti indeksov.

Pri oblikovanju ukrepov države za izboljšanje blaginje otrok na podlagi podatkov, ki odlikavajo aktualno realnost otrok, bi bilo potrebno upoštevati tudi subjektivne kazalnike, saj lahko tako pridobljene informacije pomembno dopolnijo uvid v življenjsko situacijo otrok (v našem primeru

se je to najbolj očitno izkazalo pri podatkih o stanovanjskih pogojih. Otroci so svoje bivanjske razmere namreč zelo dobro ocenili, praviloma pa statistika ta del blaginje otrok izpostavlja kot enega večjih problemov dobrobiti otrok).

Uvod

Razvoj sestavljenih kazalnikov oz. indeksov za oceno blaginje otrok predstavlja nadgradnjo sistema spremljanja položaja otrok tako v mednarodnem kot tudi domačem kontekstu. Uporaba indeksov je v merjenju kompleksnih družbenih pojavov vse bolj priljubljena, saj omogoča pregledno, konceptualno in teoretično utemeljeno ter kontinuirano spremljanje (v našem primeru) ključnih področij za otroke, blaginjskih izidov znotraj teh področij in blaginjskega ozadja, v katerem le ti nastajajo.

V letih 2017 in 2018 smo na Inštitutu RS za socialno varstvo (v nadaljevanju IRSSV) razvili in podatkovno upodobili indeks blaginje otrok (IBO) z namenom ustvariti orodje za podatkovno in analitično primerjavo blaginje med evropskimi državami na osnovi enotne in jasne metodologije. V letu 2019 smo oblikovali regijski indeks blaginje otrok (RIBO) in ga nato na lastni spletni strani v nadaljnjih letih upodobili in v skladu z razpoložljivostjo podatkov tudi posodabljali. Regijski indeks je bil sestavljen z že dostopnimi podatki različnih raziskav in sekundarnih podatkov.

Regijska primerjava znotraj država je pomembna, saj so države lahko precej heterogene, razlike v blaginji pa med različnimi regijami oz. območji celo bolj izrazite kot med državami samimi. Zato je ključno, da razumemo regijske razlike, da bi država lahko oblikovala politike, ki bodo zmanjšale te razlike in spodbudile uravnotežen razvoj. To pa ni edini cilj, ki smo ga z letošnjo nalogo zasledovali.

Raziskav, ki bi celovito raziskovale specifično področje blaginje otrok (in ne bile usmerjene na blaginjska podpodročja, kot sta npr. zdravje (Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju (HBSC) ali izobraževanje (Program mednarodne primerjave dosežkov učencev in učenk (PISA)), ni, ali pa se pojavljajo sporadično in ne ciljno. Tudi zato smo po pregledu dostopnih podatkov prišli do zaključka, da je področje blaginje otrok v Sloveniji premalo raziskano. Na voljo so večinoma le pomanjkljivi agregirani podatki, na podlagi katerih ni mogoče ugotoviti, kako visoka je raven blaginje, ki se kaže v različnih vidikih vsakdanjega življenja in kako velike razlike na tem področju obstajajo med posameznimi skupinami otrok. Še manj je na voljo podatkovnih virov, ki bi jih lahko analizirali, in ugotovili, kateri so ključni dejavniki (t. i. dejavniki blaginjskega ozadja), ki vplivajo na blaginjo oz. blaginjske izide. To lahko predstavlja ključno informacijo ob načrtovanju javnih politik za izboljšanje blaginje in zmanjševanje neenakosti otrok – če vemo, kateri dejavnik blaginjskega ozadja in v kakšni meri vplivajo na blaginjske izide, lahko z ustrežnejšim in bolj ciljanim oblikovanjem javnih politik spremenimo dejavnike blaginjskega ozadja in na ta način vplivamo na pozitivno spremembo blaginjskih izidov.

Za celovitejše razumevanje blaginje otrok v Sloveniji je s tega vidika poleg oblikovanja regijskega indeksa pomembna tudi kompleksna analiza področja z identifikacijo in prioritarno opredelitvijo dejavnikov, ki vplivajo na blaginjo otrok. Takšno analizo pa nam je lahko omogočila le izvedba raziskave, ki bo od vsega začetka v svoji vsebinski zasnovi usmerjena prav v blaginjo otrok in bo

sledila logiki blaginjskih izidov in blaginjskega ozadja. Pri oblikovanju vprašalnika smo tako uporabili nekatere že uveljavljene merske instrumente, ki smo jih za potrebe uporabe v slovenskem kontekstu prilagodili, kar nam je omogočilo večjo veljavnost in zanesljivost rezultatov ter izvedbo zastavljenega raziskovalnega pristopa. Vsebinsko najprimernejši so se izkazali nekateri merski instrumenti Irske nacionalne longitudinalne kohortne študije otrok Growing Up in Ireland, ki se uporabljajo tudi v nekaterih državah EU, kar bo (v prihodnje) omogočilo primerljivost naših rezultatov. Uporabili smo tudi nekatere druge mednarodne merske instrumente, med drugimi iz raziskave ISCWEB, Multidimensional Students Life Satisfaction Scale (MSLSS), PISA ipd. Končni vprašalnik je tako obsegal deset tematskih sklopov, ki pokrivajo Bronfenbrennerjev sistem koncentričnih struktur v skladu z najnovjšim UNICEF-ovim pristopom k raziskovanju blaginje otrok (več v teoretskih izhodiščih).

K sodelovanju pri izvedbi raziskave (predvsem pri zasnovi vprašalnika, odpravljanju nekaterih izvedbenih dilem in možnemu združevanju različnih baz podatkov) smo povabili skupino deležnikov, ki se je v letu 2023 večkrat sestala. V skupini so poleg MDDSZ sodelovali še:

- Fakulteta za šport. Sestankov se je aktivno udeleževal prof. dr. Gregor Starc, koordinator projekta SloFit pod okriljem Fakultete za šport. Projekt je namenjen spremljanju telesnega in gibalnega razvoja otrok. Ideja sodelovanja s Fakulteto za šport je bila hkratna izvedba naše raziskave in izpolnjevanje t. i. športnovzgojnih kartonov, kar bi poenostavilo proceduralne postopke pri izvedbi raziskave, omogočilo doseganja večje stopnje odgovora (projekt SloFit namreč dosega populacijo osnovnošolcev več kot 90-odstotno). Najpomembnejši doprinos »skupne raziskave« pa bi predstavljala povezanost rezultatov meritev telesnih sposobnosti z rezultati naše raziskave, s čimer bi lahko preverili, kako se blaginja otrok odraža v njihovih telesnih sposobnostih. Tega žal zaradi objektivnih okoliščin nismo uspeli izvesti, interes po tovrstni izvedbi ostaja na strani vseh deležnikov. Podpisana je bila namera o sodelovanju.
- Sektor za kakovost in analize Ministrstva za vzgojo in izobraževanje. Aktivno so se sestankov udeleževali dr. Mojca Štraus, dr. Mišela Mavrič in Tanja Taštanoska, ki so izrazili pripravljenost za sodelovanje, predvsem pri izdelavi vzorca in rekrutaciji otrok v raziskavo. Do formalne potrditve sodelovanja s podpisom namere o sodelovanju ni prišlo.

Tudi zato smo se zaradi internih rokov za izvedbo raziskave odločili, da raziskavo izpeljemo sami. Pri rekrutaciji je aktivno sodeloval Sektor za osnovno šolstvo (Sandi Vrabec), ki je s posredovanjem vabil ravnateljem vseh osnovnih šol, omogočil relativno uspešno in hitro izpolnjevanje ankete.

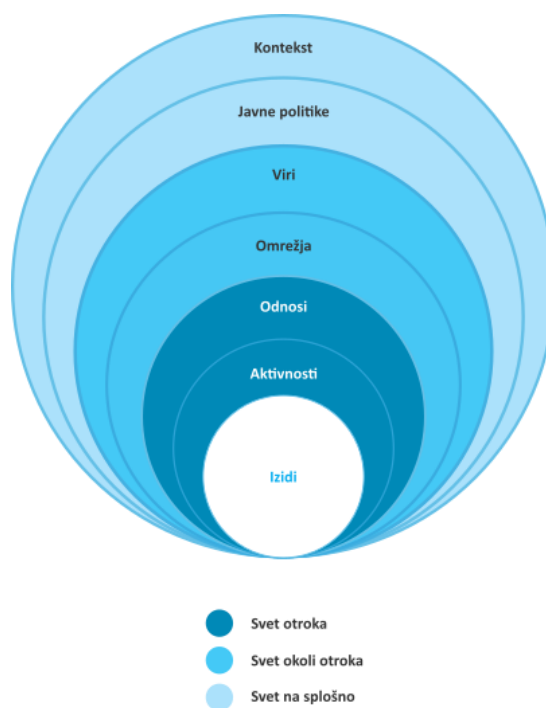
Pričujoče poročilo je strukturirano na naslednji način: v teoretskih izhodiščih pojasnimo, kako razumemo blaginjo otrok in kakšen pristop (in njegove prednosti) smo uporabili pri izvedbi raziskave. Sledi tehnični del o uporabljenih metodah, ki ga sestavljajo podrobnosti o oblikovanju vprašalnika, samem zbiranju podatkov, vzorcu ipd. Sledijo vsebinski deli poročila, kjer predstavimo in interpretiramo pridobljene podatke. Strukturo poročila vodi izbrani teoretski pristop k raziskovanju blaginje otrok, ki loči med blaginjskimi izidi in blaginjskim kontekstom (na mikro, mezzo in makro ravni), kar omogoča opredelitev dejavnikov blaginjskega konteksta, ki v največji meri vplivajo na blaginjske izide. V zaključnem poglavju opredelimo skupine otrok, ki so z vidika

blaginjkih izidov najbolj ranljive in dejavnike, ki bi jih država s svojimi ukrepi morala v prihodnje bolj učinkovito naslavljati.

1. Teoretska izhodišča

Pri opredelitvi blaginje otrok smo sledili UNICEF-ovemu razumevanju dobrega otroštva. UNICEF omenjeni tematiki že dolgo časa namenja posebno pozornost (glej npr. UNICEF 2007¹; UNICEF 2013²), najbolj dodelan pristop pa predstavi v Report Card 16 (2020³). V slednjem opiše večstopenjski model blaginje otrok po zgledu Bronfenbrennerjevih (1994⁴) koncentričnih krogih vpliva okolja na blaginjo otrok.

SLIKA 1: MULTIDIMENZIONALNI MODEL RAZISKOVANJA OTROK

Vir: UNICEF (2020, 6).

¹ UNICEF. 2007. Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries, Innocenti Report Card 7. UNICEF Innocenti Research Centre: Florence. Dostopno prek: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc7_eng.pdf (8. 12. 2023).

² UNICEF. 2013. Child Well-being in Rich Countries: A comparative overview. Innocenti Report Card 11, UNICEF Office of Research: Florence. Dostopno prek: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc11_eng.pdf (8. 12. 2023).

³ UNICEF Innocenti. 2020. Worlds of Influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries. Innocenti Report Card 16, UNICEF Office of Research – Innocenti: Florence.

⁴ Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development, V International Encyclopedia of Education, vol. 3. Elsevier: Oxford. Dostopno prek: www.psy.cmu.edu/~sieglar/35bronfenbrenner94.pdf (19. 12. 2023).

V središču zanimanja tega modela je otrok, njegova blaginja oz. blaginjski izidi. Ta je sestavljena iz treh področij:

a) duševno zdravje,

b) fizično zdravje,

c) veščine.

Tovrsten izbor področij zadosti dvema kriterijema opredelitve dobrega otroštva, in sicer a) otroci morajo imeti pozitivno izkušnjo otroštva (se nanaša na otroka kot »biti«) in b) otroci morajo imeti dobre obete za prihodnost (se nanaša na otroka kot »postati«) (UNICEF 2020).

Da bi lažje razumeli, zakaj prihaja do razlik v blaginji med otroci, nas UNICEF-ov model usmeri k ugotavljanju vpliva okolja in politik na blaginjske izide otrok. Otroci namreč, kot nam kaže Bronfenbrennerjev model razvoja otrok (1994), na različnih ravneh vstopajo v odnose z okoljem, s svojimi dejanji in aktivnostmi tudi sami sooblikujejo značilnosti okolja, v katerem se nahajajo, te interakcije pa na različne načine vplivajo na njihov razvoj. Na mikro ravni na blaginjo otrok vplivajo odnosi z družino in vrstniki, na mezo ravni so to viri in omrežja v skupnosti (npr. dostop do storitev v lokalnem okolju, značilnosti soseske), na makro pa govorimo o politikah in družbenem kontekstu (npr. sprejeti dokumenti na državni ravni, izobraževalni, zdravstveni sistem ter širši ekonomski, družbeni in okoljski dejavniki). Prve dve ravni razložita razlike v blaginji otrok znotraj posamične države, tretja raven pa nam pomaga razumeti razlike v blaginji otrok med državami (UNICEF 2020; Bruckauf in Cook 2017⁵).

Gre za definicijo blaginje otrok, ki združuje različne ključne koncepte, pomembne za raziskovanje otroštva, kot so pravice otrok, participacija, neenakost, razvoj otrok ipd. UNICEF-ovemu modelu raziskovanja blaginje otrok tako uspe hkrati ohraniti otrokocentričen pristop k razumevanju blaginje otrok, obenem pa s poudarjanjem vloge javnih politik, ki si prizadevajo za boljše izide otroštva skozi kombinacijo vpliva družine, skupnosti, politik in institucij, sistematično zaobjame vse vidike, relevantne za otroke.

Za potrebe našega raziskovanja med **prednostmi omenjenega pristopa** prepoznavamo zlasti sledeče (UNICEF Report Card 2020; Bruckauf in Cook 2017):

- **Uporabnost za politične odločevalce:**

Uporabnost se kaže v dveh točkah, in sicer a) ker UNICEF-ov model preučevanja blaginje otrok kompleksnost problematike predstavi na sistematično urejen, enostaven in razumljiv način, kar je bistvenega pomena za lažje oblikovanje učinkovitih politik. Obenem omogoča oblikovanje indeksa blaginje otrok. Indeksi so namreč, sploh v zadnjem obdobju, še posebej privlačni za politiko⁶; b) ker upošteva politični vidik in vidik konteksta. Glede na to,

⁵ Bruckauf, Z. in Cook, S. 2017. Child-centred Approach to Sustainable Development Goals in High income Countries: Conceptual Issues and Monitoring Approaches. Innocenti Working Paper 2017-06, UNICEF Office of Research – Innocenti: Florence.

⁶ Kot poudarja Boljka idr. (2018) »*indeks kompleksnost blaginje otrok prikazuje z eno samo vrednostjo, kar olajša oceno položaja otrok, omogoča časovno in regionalno primerjavo, ponuja bolj učinkovito*

da v poročilu razpolagamo z lastnimi podatki, torej podatki, pridobljenimi z raziskavo, vidika konteksta nismo mogli izmeriti točno na tak način, kot to predvideva omenjeni model. Vpliv političnih odločitev smo v našem primeru lahko preverili zgolj posredno oz. na podlagi kazalnikov, ki merijo subjektivno zaznavo otrok naklonjenosti države do otrok).

- **Spremljanje razlik med otroci:**

Naslavljanje neenakosti med otroci je ključnega pomena za ohranjanje blaginje otrok⁷. Omenjena tematika je v slovenskem prostoru vsekakor relevantna, saj kot kažejo izsledki različnih raziskav, ki se ukvarjajo s preučevanjem življenja otrok, obstajajo očitne razlike med otroci, te se ponekod celo poglobljajo⁸.

- **Upoštevanje aktivne vloge otrok pri doseganju določene ravni razvoja lastne blaginje:**

UNICEF-ov omenjeni pristop vključuje kazalnike, ki merijo participacijo otrok v različnih okoljih. Potrebno je sicer poudariti, da obstaja še precej prostora za izboljšanje. To priznava tudi UNICEF, saj ne razpolaga z dovolj kakovostnimi podatki o participaciji otrok. Na področju spremljanja participacije otrok namreč še vedno obstaja manko podatkov. V našem primeru smo podatkovno vrzel lahko zapolnili z naborom lastnih vprašanj v okviru izvedbe raziskave.

- **Predvidevanje, da vse dimenzije enako pomembno vplivajo na blaginjo otrok:**

s čimer se izognemo metodološki dilemi uteževanja področij indeksa blaginje otrok, ob zavedanju, da ima družina za razvoj otrok najpomembnejšo vlogo, saj po eni strani deluje kot prostor, kjer poteka socializacija otrok, na drugi strani pa tudi kot zaščita pred tveganji iz okolja.

Bronfenbrennerjev (1994) ekološki model razvoja otrok kot tak torej ponuja dober okvir in izhodišče za raziskovanje blaginje otrok. Ne glede na to, da omenjeni pristop omogoča raziskovanje življenja otrok v različnih kontekstih, razmerjih in ravneh, pa je možno Bronfenbrennerjev model še nadgraditi. Med kritikami Bronfenbrennerjevega modela (Christensen 2016⁹) najdemo zlasti te, ki se nanašajo na to, da a) model ne upošteva pomena odpornosti (ang. resilience) otrok in zato ne razloži primerov, ko so otroci odraščali v nespodbudnih okoljih, pa kljub vsemu uspeli v življenju. Odpornost (v smislu razpolaganja s pogoji za odpornost, kot so socialne veščine, zmožnost za reševanje problemov, kritično mišljenje, občutek smisla), bi lahko tako predstavljala pomemben

---

identifikacijo problemov na posameznih družbenih področjih, pomembnih za otroke, in posledično lažje in ustreznejše oblikovanje javnih politik».

⁷ Podatki IBO na primer kažejo, da države z Ginijevim koeficientom (torej z nižjimi neenakostmi) dosegajo tudi višjo raven blaginje otrok.

⁸ Glej npr. ugotovitve NIJZ (2016) ki kažejo na povečanje neenakosti v zdravju šoloobveznih otrok, saj so otroci z nižjim socio-ekonomski statusom v večji meri podvrženi različnim oblikam z zdravjem povezanega tveganega vedenja v primerjavi z ostalimi otroki; nadalje nas na področju izobraževanja mednarodna raziskava PISA (2023) opozarja na razlike v učnih dosežkih otrok glede različnih dejavnikov vplivanja, še posebej velike razlike so izmerili pri matematični pismenosti glede na socio-ekonomski status; zaskrbljujoči so tudi podatki športno vzgojnega kartona (Starc idr. (2022)), ki odkrivajo pomembne razlike v prekomerni prehranjenosti med statističnimi regijami; itd.

⁹ Christensen, Jonas. 2016. A critical reflection of Bronfenbrenner's development ecology model. *Problems of Education in the 21st Century*, 69 (1):22-28.

vidik pri upoštevanju aktivne vloge otrok pri lastnem oblikovanju blaginje. UNICEF-ova prilagoditev Bronfenbrennerjevega modela sicer delno naslovi ta vidik s kazalniki, ki merijo socialne veščine otrok; b) ne predvidi makro-okoljskega nivoja v najširšem smislu in njegovega vpliva na življenje otrok, predvsem z vidika globalizacije in pomena informacijske tehnologije in c) spregleda pomen različnih skupin, ki jim otroci pripadajo in moč kolektiva pri opolnomočenju posameznika. Obenem je, po naših opažanjih, zapostavljena vloga vrednot in norm, tako na ravni preučevanja posameznika (torej otrok), kot na ravni različnih okolij, organizacij, institucij, kar je sicer manko tudi pri drugih pristopih (glej npr. OECD 2021¹⁰).

Za potrebe naše raziskave smo UNICEF-ov model vzeli kot izhodišče za raziskovanje blaginje otrok. UNICEF-ovo ogrodje smo razširili (npr. dodali nekatere dimenzije, ki so se nam zdele pomembne (npr. kulturne dejavnosti) ter na določenih mestih nekoliko drugače opredelili pripadajoče kategorije (kar je najbolj očitno na ravni odnosov). Poglavitna prednost našega pristopa k raziskovanju blaginje otrok je v tem, da smo v okviru lastne raziskave razpolagali s številnimi spremenljivkami, ki metodološko utemeljeno in dobro predstavijo določeno dimenzijo oziroma kategorijo blaginje otrok (UNICEF je vsako kategorijo izmeril le z enim kazalnikom). Vrednosti posameznih dimenzij in kategorij blaginje otrok v poročilu prikažemo na ravni indeksov

---

¹⁰ OECD. 2021. Measuring What Matters for Child Well-being and Policies. OECD Publishing: Paris. Dostopno prek: <https://doi.org/10.1787/e82fded1-en> (19. 12. 2023).

TABELA 1: PRILAGOJEN MULTIDIMENZIONALNI MODEL RAZISKOVANJA BLAGINJE OTROK

PODROČJE	DIMENZIJA	KATEGORIJA	PODKATEGORIJA	KAZALNIKI	OPIS KAZALNIKOV
IZIDI – BLAGINJA OTROK	Duševno zdravje	Čustvena blaginja		Indeks doživljanja čustvenih stanj	Normalizirana ocena povprečne pogostosti doživljanja čustvenih stanj med anketiranimi otroki na 5-stopenjski lestvici, merjena preko trditev: 1) mi gre na jok, 2) rad bi zbežal od doma, 3) se počutim osamljenega, 4) se počutim, da ni vredno živeti, 5) mi je dolgčas, 6) sem pod stresom.
		Psihološka blaginja		Indeks psihološkega zadovoljstva/blagostanja	Sestavljen je iz normalizirane ocene povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami: 1) Všeč sem si takšen, kot sem. 2) Dobro usklajujem vsakodnevne obveznosti. 3) Optimističen sem glede svoje prihodnosti in normalizirane ocene povprečja pogostosti doživljanja čustvenih stanj na 5-stopenjski

					lestvici, merjene preko trditvev: 1) uživam v stvareh, ki jih počnem, 2) se počutim srečnega.
	Fizično zdravje	Odsotnost psihosomatskih simptomov		Indeks doživljanja zdravstvenih stanj	Normalizirana ocena povprečne pogostosti doživljanja zdravstvenih stanj med anketiranimi otroki v zadnjem mesecu na 5-stopenjski lestvici, merjena preko trditvev: 1) počutil sem se brez energije, 2) imel sem bolečine v želodcu, 3) imel sem glavobol.
		Izostanek od pouka zaradi bolezni		Izostanek od pouka zaradi bolezni	Normalizirana ocena povprečne pogostosti izostanka od pouka med anketiranimi otroki v zadnjem mesecu na 5-stopenjski lestvici, merjena preko trditve: 1) zaradi bolezni sem manjkal v šoli.
	Veščine	Učna uspešnost		Povprečni učni uspeh pri predmetih matematika in slovenščina	Normalizirana ocena povprečnega učnega uspeha anketiranih otrok pri predmetih matematika in slovenščina.

DEJAVNOSTI	Digitalne dejavnosti	Varna uporaba IKT		Indeks časa uporabe IKT	Normalizirana ocena povprečnega časa uporabe IKT v urah med tednom in vikendom, merjena na 7-stopenjski lestvici preko aktivnosti: 1) Uporaba socialnih omrežij. 2) Igranje video iger. 3) Brskanje po internetu.
	Gibanje	Ukvarjanje s športom in preživljanja časa v naravi		Indeks časa ukvarjanja s telesnimi dejavnostmi	Normalizirana ocena povprečnega časa za ukvarjanje s športom in preživljanja časa v naravi v urah med tednom in vikendom, merjena na 7-stopenjski lestvici preko aktivnosti: 1) Ukvarjanje s športom. 2) Igranje ali preživljanje časa na prostem.
	Kulturne dejavnosti	Kulturno udejstvovanje		Indeks časa ukvarjanja s kulturnimi dejavnostmi	Sestavljen je iz normalizirane ocene povprečne pogostosti obiskovanja naslednjih izvenšolskih dejavnosti na tedenski ravni: 1) Dramski krožek, glasbena šola, pevski zbor itd. ter povprečnega časa branja v urah med tednom in

					vikendom, merjena na 7-stopenjski lestvici preko aktivnosti: 1) Branje (knjige, stripi itd.).
ODNOSI	Družina	Kakovost družinskih odnosov	Družinski odnosi (splošni vidik)	Indeks ocene kakovosti odnosa z družinskimi člani	Sestavljen je iz normalizirane ocene povprečij strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami o odnosu z mamo, očetom, odraslo osebo, ki jim je najbližje (skrbnikom) in/ali ostalimi člani družine, in sicer: 1) lahko se zanesem na njeno/njegovo pomoč, ko imam težave, 2) me pogosto pohvali, 3) si vzame čas za pogovor z mano, 4) skupaj počneva stvari, ki naju zabavajo, 5) mi daje dovolj svobode, 6) ob njej/njem se počutim varno in normalizirane ocene povprečij ocen, kako dobro se razumejo z osebami, s katerimi živijo, izraženih na 5-stopenjski lestvici.

			Podpora staršev pri šolanju otrok	Indeks podpore staršev/skrbnikov pri šolanju	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami o podpori pri šolanju s strani staršev/skrbnikov: 1) me podprejo, ko v šoli naletim na težave, 2) mi pomagajo pri opravljanju šolskih obveznosti, 3) jih zanima, kako se imam v šoli.
		Varnost	(Ne)nasilje med sorojenci	Indeks doživljanja nasilja v družini s strani sorojencev	Normalizirana ocena povprečne pogostosti doživljanja naslednjih oblik nasilja s strani sorojencev med anketiranimi otroki v zadnjem mesecu, izražene na 5-stopenjski lestvici: 1) Te je udaril (vendar ne v igri). 2) Te je žalil, zbadal. 3) Je kričal nate.
			(Ne)nasilje odraslih nad otrokom	Indeks doživljanja nasilja v družini s strani odraslih oseb	Normalizirana ocena povprečne pogostosti doživljanja naslednjih oblik nasilja s strani odraslih oseb med anketiranimi otroki v

					zadnjem mesecu, izražene na 5-stopenjski lestvici: 1) Te je udaril (vendar ne v igri). 2) Te je žalil, zbadal. 3) Je kričal nate.
		Participacija		Participacije v družini	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvijo glede odnosa z mamo, očetom in/ali drugo odraslo osebo, ki je otroku najbližje (skrbnikom): 1) odloča brez mene o stvareh, ki so zame pomembne.
	Prijatelji	Kakovost prijateljskih odnosov		Indeks zadovoljstva in kakovosti odnosa s prijatelji	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami o odnosu s prijatelji: 1) lepo ravna z mano, 2) želim si, da bi imel drugačne prijatelje, 3) so zlobni, 4) so super, 5) imam dovolj prijateljev, 6) če bi rabil pomoč, bi mi pomagali, 7) imam vsaj enega, ki mu lahko zaupam svoje težave.

		Varnost		Indeks doživljanja medvrstniškega nasilja	Normalizirana ocena povprečja doživljanja naslednjih oblik nasilja s strani vrstnikov med anketiranimi otroki v zadnjem mesecu: 1) telesno poškodoval, udaril, pretepel, 2) zbadal, sramotil, ustrahoval ali žalil (v živo), 3) zbadal, sramotil, ustrahoval ali žalil na socialnih omrežjih (preko zasebnih sporočil ali javnih objav), 4) ukradel stvari, 5) izključil iz družbe, 6) obrekoval in širil o meni lažne govornice, 7) prisilil, da sem moral storiti nekaj, česar nisem želel, 8) storil karkoli neprimernega (navedi, kaj).
	Šola	Kakovost odnosov z učitelji		Indeks kakovosti odnosa z učitelji	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami o odnosu z učitelji: 1) Če bi imel v šoli problem, bi mi učitelji pomagali. 2) Mojim učiteljem je mar zame. 3)

					V šoli imam možnost (so)odločati o stvareh, ki so zame pomembne (npr. malica, izbira šolskih izletov ipd.).
		Kakovost odnosov s sošolci		Indeks zadovoljstva in kakovosti odnosa s sošolci	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami o odnosu s sošolci: 1) Moji sošolci lepo ravnaajo z mano. 2) Ob sošolcih se počutim varno. 3) Želim si, da bi imel drugačne sošolce. 4) Če bi rabil pomoč, bi mi sošolci pomagali.
		Počutje		Indeks doživljanja občutkov povezanih s šolo	Normalizirana ocena povprečne pogostosti doživljanja občutkov povezanih s šolo med anketiranimi otroki na 5-stopenjski lestvici, merjena preko trditev: 1) Rad sem v šoli. 2) V šoli mi je zanimivo. 3) Želim si, da mi ne bi bilo treba hoditi v šolo. 4) V šoli mi marsikaj ni všeč. 5) Zaradi šolskih obveznosti sem pod pritiskom.

		Participacija		Možnost participacije v šoli	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici, merjena preko trditve: 1) V šoli imam možnost (so)odločati o stvareh, ki so zame pomembne (npr. malica, izbira šolskih izletov ipd.).
	Soseska	Kakovost odnosov v soseski		Indeks zadovoljstva in kakovosti odnosov v soseski/naselju	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami o naselju, v katerem živijo: 1) Počutim se varno. 2) V mojem naselju je dovolj površin za preživljanje prostega časa (za igro in zabavo). 3) Če bi rabil pomoč, bi mi ljudje iz naselja pomagali. 4) Moje naselje mi je všeč. 5) S sosedi imamo dobre odnose. 6) Želim si, da bi živel v drugem naselju.
VIRI	Družinski viri	Stanovanjski vidik		Indeks kakovosti bivališča	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami o

					stanovanju/hiši, v katerem/i živijo: 1) imam dovolj miru za učenje, 2) je dovolj prostora, 3) se počutim dobro, 4) želim si, da bi živel v drugačnem stanovanju/hiši.
		Finančna situacija		Indeks ocene družinske finančne zmožnosti	Normalizirana ocena povprečja odgovorov anketiranih otrok o tem, kako si njihova družina v primerjavi z družinami prijateljev privošči naslednje aktivnosti na 5-stopenjski lestvici (lažje/težje): 1) ... obisk kulturne ustanove (muzej, gledališče, koncert itd.), 2)... obisk zabavnih aktivnosti (kino, trampolin, bowling, soba pobegov, karting itd.), 3) ... počitnice v tujini, 4) ... kupiti, kar si želimo, 5) ... plačljive obšolske dejavnosti.
		Materialni vidik		Indeks ocene materialnih dobrin	Normalizirana ocena povprečja odgovorov anketiranih otrok o primerjavi njihovih

					materialnih dobrin z večino prijateljev na 6-stopenjski lestvici (boljše/slabše): 1) so moje obleke in obutev ..., 2) je moja oprema za šport in prosti čas ..., 3) so moje šolske potrebščine ..., 4) je moj mobilni telefon ..., 5) je moj računalnik ..., 6) moja žepnina ...
KONTEKST	Država	Otrokom prijazna država		Indeks zadovoljstva in kakovosti bivanja v Sloveniji	Normalizirana ocena povprečja strinjanja anketiranih otrok na 5-stopenjski lestvici s trditvami o Sloveniji: 1) Odraslim v Sloveniji je mar za otroke. 2) Slovenija je varna za življenje otrok. 3) V Sloveniji odrasli spoštujejo pravice otrok. 4) V Sloveniji je otrokom dovoljeno sodelovati pri odločitvah, ki so zanje pomembne.

Na podlagi predstavljenega modela blaginje otrok smo lahko s pomočjo lastnih pridobljenih podatkov preverili UNICEF-ov pristop raziskovanja blaginje otrok, identificirali dejavnike tveganja in varovalne dejavnike blaginje otrok ter pridobili grob uvid v življenje otrok, ki živijo slabše (kar v nadaljevanju poročila podrobneje predstavimo).

2. Metodološka izhodišča

Ugotovitve, predstavljene v poročilu, temeljijo na rabi kvantitativnih metod raziskovanja. Podatke za analizo blaginje in kakovosti življenja otrok črpamo iz raziskave »Blaginja otrok v Sloveniji«, ki smo jo izvedli med 27. 10. in 10. 12. 2023 med osnovnošolsko populacijo otrok. Odgovori, ki so nam jih posredovali otroci, odslikavajo njihove poglede na različne vidike njihovega življenja, od zdravja, šolanja, prostega časa, odnosov v družini, odnosov s sovrstniki in sorojenci, družinskih pogojev in odnosov do države. Zbrani podatki tako na celovit način zaobjamejo realnost otrok in mladostnikov in lahko služijo kot pomemben vir podatkov za različne ciljne skupine (politične odločevalce, raziskovalce, strokovnjake, ki vsakodnevno vstopajo v stik z otroki).

2.1. Oblikovanje in testiranje vprašalnika

Anketni vprašalnik sestavlja 10 tematskih sklopov, ki v skladu z UNICEF-ovim pristopom pokrivajo Bronfenbrennerjeve koncentrične kroge blaginje otrok:

1. Demografski podatki
2. Dom in ljudje, s katerimi otrok živi: ta del anketnega vprašalnika opisuje raven družinskih odnosov. Sklop vprašanj je namenjen določitvi kakovosti odnosa, ki ga ima otrok s starši in svojimi sorojenci in ostalimi osebami, s katerimi živi. Merski instrument za merjenje odnosa s starši je povzet po Irski nacionalni longitudinalni kohortni študiji otrok Growing Up in Ireland¹¹. Obenem ta sklop obravnava tudi nasilje nad otrokom s strani odraslih oziroma sorojencev v družini.
3. Stanovanje/hiša, v kateri otrok živi: sklop vprašanj je povzet po raziskavi ISCWEB¹² in je nekoliko prilagojen potrebam naše raziskave.
4. Prijatelji in vrstniki: uporabljene lestvice so del merskega instrumenta Multidimensional Students Life Satisfaction Scale (MSLSS)¹³ in obravnavajo otrokov občutek varnosti in kakovost odnosov. Dodali smo še sklop o medvrstniškem ustrahovanju, nadlegovanju in trpinčenju (bullying). Vprašanja smo povzeli po raziskavi Growing Up in Ireland.
5. Šola: ta tematika je razdeljena na več podsklopov: a) otrokov odnos do šole - vprašanja so vzeta iz merskega instrumenta Multidimensional Students Life Satisfaction Scale (MSLSS); b) odnos staršev do otrokovega šolanja - vprašanja so povzeta po raziskavi ISCWEB; c) odnos učiteljev do otroka (vprašanja so povzeta po raziskavi ISCWEB); d) odnos sošolcev do otroka (povzeto po raziskavi ISCWEB); e) obiskovanje obšolskih dejavnosti (uporabljena

¹¹ Growing Up in Ireland je nacionalna longitudinalna študija otrok in mladine na Irskem. Začela se je leta 2006 in spremlja dve skupini otrok, starih 9 let (kohorta '98, prej imenovana otroška kohorta) in 9 mesecev (kohorta '08, prej imenovana kohorta dojenčkov). Izsledki študije služijo kot podpora nacionalnim politikam na področju otrok, mladostnikov in njihovih družin. Več o tem na: <https://www.growingup.gov.ie/>.

¹² ISCWEB je mednarodna raziskava o otrokovem subjektivnem doživljanju blaginje. Gre za projekt Children's worlds, katerega namen je zbrati trdne in reprezentativne podatke o življenju in vsakodnevnih dejavnostih otrok, njihovi porabi časa ter zlasti o njihovem lastnem dožemanju in vrednotenju njihove blaginje. Več o tem na: <https://iscweb.org/>

¹³ Lestvico so razvili na oddelku za psihologijo Univerze v South Carolini. Več o tem na: Department of Psychology - Department of Psychology | University of South Carolina (sc.edu)

- vprašanja izhajajo iz raziskave Growing Up in Ireland) in f) zelena stopnja otrokove izobrazbe (uporabili smo enako vprašanje kot ga uporablja raziskava PISA¹⁴ za ta namen).
6. Zdravje: opisuje raven Blaginjskih izidov (angl. Outcomes), natančneje raven fizičnega zdravja. Pri tem smo uporabili samo nekaj vprašanj iz merskega instrumenta Adolescent Wellbeing Scale for Children Aged 11 do 16¹⁵; pri tem smo namesto 3-stopenjsko lestvico pogostosti uporabili 5-stopenjsko lestvico.
  7. Naselje: osnova za uporabljeni sklop trditev je bila raziskava ISCWEB, pri čemer smo dodali še nekaj trditev iz raziskave Multidimensional Students Life Satisfaction Scale (MSLSS).
  8. Denar in lastnina: v tem delu smo se v najmanjši meri zgledovali po drugih raziskav, saj običajna vprašanja, ki odražajo ekonomski status neke družine, kot na primer, ali imajo v družini televizijo, avto, dostop do interneta, računalnik in podobno, za slovensko okolje, po naši presoji in ugotovitvah nekaterih raziskav (npr. PISA 2015), ne odražajo ekonomskega statusa, saj so dostopne (skoraj) vsaki družini. Odločili smo se, da naj otrok zgolj primerja, ali so določene stvari, ki jih ima, boljše oziroma slabše od tistih, ki jih imajo njegovi vrstniki.
  9. Čas izven šole, prosti čas: nanaša se na področje otrokovih aktivnosti, kamor sodijo prostočasne aktivnosti in pomoč v družini. Merski instrument smo povzeli po raziskavi ISCWEB in ga nekoliko prilagodili, tako da se vprašanja nanašajo ločeno na preživet čas med delovnikom in čas med vikendom.
  10. Življenje na splošno: sklop vprašanj smo, po vzoru ISCWEB razdelili na čustveno in psihološko blaginjo. V ta namen smo izbrali skrajšano verzijo merskega instrumenta Adolescent Wellbeing.
  11. Življenje v Sloveniji: merski instrument je povzet po ISCWEB, pri čemer smo ga nekoliko spremenili in prilagodili.

Oblikovan vprašalnik smo testirali na majhnem vzorcu otrok (in sicer 8). Cilj testiranja je bil pridobiti mnenja in komentarje otrok, identificirati morebitna vprašanja, ki so otrokom manj razumljiva, pogovor o vsebinskih in tehničnih dilemah ipd. ter posledično izboljšanje vprašalnika. Poleg izboljšanja vprašalnika, ki je na ta način postal tudi otrokom bolj prijazen, je bil pomemben cilj vključitev otrok kot aktivnih udeležencev v procesa snovanja raziskave in nastajanja vprašalnika.

Testiranje je potekalo individualno. Pred izpolnjevanjem vprašalnika smo vsakemu otroku razložili namen in potek testiranja. Nato je sledilo izpolnjevanje vprašalnika. Pri tem smo se skušali kar najbolj približati pogojem in okoliščinam, s katerimi so se kasneje pri izpolnjevanju vprašalnika soočili anketiranci – vprašalnik je že bil vnesen v program 1ka, otrok je sedel pred zaslonom in ga sam izpolnjeval. Ob tem je hkrati potekal neformalni pogovor med njim in prisotnim raziskovalcem. Le ta si je otrokove komentarje, pomisleke, dileme in predloge (tako vsebinske kot tehnične) sprti zapisoval. Šlo je torej za relativno nestrukturiran dialog med raziskovalcem in otrokom, kjer je bil uporabljen kvalitativen pristop k raziskovanju. Nismo se torej odločili za testiranje vprašalnika na manjšem vzorcu otrok, kjer bi rezultate analizirali z vidika empiričnih odstopanj, ampak smo poglobljeno prisluhnili predlogom in pomislekom vsakega otroke posebej.

Testiranje je trajalo do ure in pol, potekalo je na različnih lokacijah. Nabor otrok smo izvedli s pomočjo organizacij, ki delajo z in za otroke (Zveza prijateljev mladine Slovenije in Slovenska

¹⁴ Mednarodna raziskava poteka v okviru OECD. Več o tem na: <https://www.oecd.org/pisa/>.

¹⁵ Več o tem na: <http://iscp.gg>.

fundacija za UNICEF) in naših neformalnih omrežjih. Sodelovanje otroka v raziskavi ni pomenilo nobenih posebnih tveganj, otrok se je zavedal, da lahko kadarkoli med samim potekom odstopi od sodelovanja, v primeru, da ne bi več želel nadaljevati testiranja. Poskrbljeno je bilo za zaupnost in varovanje podatkov, uvidi, pridobljeni s testiranjem, so bili uporabljeni zgolj v namene raziskovanja ter anonimizirani. Otrok in starši oz. skrbniki so vnaprej podpisali informirano soglasje otroka in informirano soglasje in privolitev starša za sodelovanje otroka pri testiranju vprašalnika.

Po končanem testiranju smo vprašalnik smiselno in v skladu z ugotovitvami in predlogi prilagodili.

2.2. Zbiranje podatkov

Sledilo je anketiranje. Vabilo za sodelovanje otrok v raziskavi smo sprva naslovili na vse ravnatelje slovenskih osnovnih šol. Odziv ni bil dober, zato smo za pomoč prosili Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. Omenjeno ministrstvo je 9. novembra posredovalo vabilo iz njihovega sistema za obveščanje ravnateljev in takrat se je bistveno povečal odziv šol. Z anketiranjem smo zaključili 10. 12. 2023. **Skupaj smo prejeli odgovore 1.722 učencev (N).**

2.3. Vzorčni okvir in opis vzorca

Vzorec predstavljajo učenci 6., 7., 8. in 9. razreda osnovnih šol v Sloveniji.

Po zaključenem anketiranju smo prejeli odgovore 1.722 učencev osnovnih šol. Od tega je bilo:

- 947 deklic (56,3 %), 734 dečkov (43,7 %);
- 487 učencev 6. razreda (28,3 %), 388 učencev 7. razreda (22,5 %), 467 učencev 8. razreda (27,1 %), 380 učencev 9. razreda OŠ (22 %);
- 1.061 (61,6 %) učencev iz Vzhodne kohezijske regije in 661 (38,4 %) iz Zahodne kohezijske regije.
- 723 učencev iz vasi (42,7 %), 268 učencev iz majhnega kraja (15,6 %), 398 učencev iz manjšega mesta (23,2 %) in 319 učencev iz večjega mesta (Ljubljana, Maribor; 18,6 %);
- 1605 učencev rojenih v Sloveniji (93,2 %) in 117 učencev rojenih izven Slovenije (6,8 %).

Kot smo uvodoma že izpostavili ne gre za reprezentativno raziskavo. Lahko pa na podlagi dobrega odziva sklepamo, da dobljeni podatki zelo dobro odlikavajo realno stanje. Da bi se z raziskavo čim bolj približali populacijski strukturi, smo dobljene podatke utežili glede na regijo (vzhod/zahod), spol in razred.

2.4. Uporabljene metode

V poročilu smo uporabili različne metode obdelave podatkov, kot so indeksi, regresije, faktorske analize, t-testi ipd.

Ključna metoda, na kateri slonijo ugotovitve, predstavljene v poročilu, je indeksiranje podatkov. Na ta način smo vso množico pridobljenih podatkov predstavili na bolj enostaven, pregleden in obvladljiv način. Poenostavitev sicer kompleksne slike je ena ključnih prednosti indeksov, se pa na drugi strani s tem zabriše globlji uvid v preučevano tematiko. Zato na določenih delih poročila za boljše in globlje razumevanje indeksov dodamo tudi frekvence in povprečja.

Za vsak indeks smo določili ustrezne postavke in izračunali skupno povprečje, ki smo ga nato transformirali na lestvico od 0 do 100. Postavke smo na določenih mestih obrnili, tako da smo na koncu dobili ocene, kjer višje vrednosti pomenijo boljšo blaginjo otrok (oz. boljši blaginjski izid in blaginjski kontekst) in obratno

Najprej smo izračunali sestavljen **indeks za BLAGINJSKE IZIDE**. Vrednost izidov predstavlja povprečje treh podindeksov, in sicer indeks duševnega zdravja, telesnega zdravja in veščin. Cronbachov alfa znaša 0,456, kar je posledica nizke korelacije učne uspešnosti z indeksom Duševno zdravje ($r = 0,13$) in indeksom Telesno zdravje ($r = 0,157$), medtem ko sta indeks Duševno zdravje in indeks Telesno zdravje pozitivno povezana ($r = 0,419$).

Sklopi vprašanj, ki smo jih predvideli za merjenje čustvene in psihološke blaginje ter psihosomatskih simptomov, so ustrezni merski instrumenti, kar je razvidno iz vrednosti Cronbachovih koeficientov, saj vse presegajo 0,7. Nekoliko slabše je, kar zadeva kriterij divergentnosti, kjer vrednosti faktorskih uteži kažejo na delno prekrivanje psihološke blaginje in telesnih simptomov s čustveno blaginjo, kar je sicer razumljivo glede na vsebino uporabljenih spremenljivk.

TABELA 2: INDEKSI DUŠEVNO ZDRAVJE IN PSIHOZOMATSKI SIMPTOMI

	Faktor		
	Čustvena blaginja	Psihološka blaginja	Psihosomatski simptomi
Q50c ... se počutim osamljenega.	,710	-,228	,072
Q50h ... sem pod stresom.	,629	-,130	,201
Q50a ... mi gre na jok.	,621	-,071	,177
Q50d ... se počutim, da ni vredno živeti.	,590	-,344	,155
Q51a ... počutil sem se brez energije.	,545	-,115	,344
Q50f ... mi je dolgčas.	,500	-,149	,101
Q50b ... rad bi zbežal od doma.	,465	-,283	,137
Q50g ... se počutim srečnega.	-,228	,599	-,096
Q52b Dobro usklajujem vsakodnevne obveznosti.	-,291	,597	-,070
Q50e ... uživam v stvareh, ki jih počnem.	,032	,577	-,140
Q52a Všeč sem si takšen, kot sem.	-,409	,547	-,119
Q52c Optimističen sem glede svoje prihodnosti.	-,140	,546	,012
Q51c ... imel sem glavobol.	,312	-,085	,658
Q51b ... imel sem bolečine v želodcu.	,395	-,082	,574
Q51d ... zaradi bolezni sem manjkal v šoli.	,034	-,078	,456
Delež pojasnjene variance	19,9%	13,2%	8,4%
Cronbach alfa	0,76	0,75	0,71

*rezultati faktorске analize

Oblikovali smo tudi indekse za mikro, mezo in makro raven blaginje otrok (t. i. blaginjski kontekst) in preverili, kako ti vplivajo na indeks izidov.

Za mikro raven blaginje otrok smo uporabili dva sestavljena indeksa:

- **Indeks dejavnosti:**

Vprašanja, ki smo jih predvideli za merjenje pogostosti ukvarjanja z različnimi dejavnostmi, se na podlagi faktorске analize ustrezno porazdelijo v tri faktorje: uporaba IKT, gibanje in kulturne dejavnosti. Pri tem ima pogostost ukvarjanja z raznimi kulturnimi dejavnostmi, kot so krožki, glasbena šola, pevski zbor, sicer zelo šibko utež, vendar smo spremenljivko vseeno vključili, ker je vrednost Cronbachovega koeficienta še vedno dovolj visoka (glej Tabela 3).

TABELA 3: INDEKS DEJAVNOSTI

	Faktor		
	Uporaba IKT	Gibanje	Ukvarjanje s kulturnimi dejavnostmi
Q60d Uporaba socialnih omrežij	,727	,038	-,151
Q60e Igranje video iger	,592	,161	-,100
Q60f Brskanje po internetu	,798	,033	,071
Q61d Uporaba socialnih omrežij	,736	-,015	-,128
Q61e Igranje video iger	,582	,154	-,098
Q61f Brskanje po internetu	,792	-,008	,079
Q60b Ukvarjanje s športom	,041	,693	,052
Q60c Igranje ali preživljanje časa na prostem	,101	,729	,028
Q61b Ukvarjanje s športom	,049	,760	,082
Q61c Igranje ali preživljanje časa na prostem	,086	,721	,025
Q60g Branje (knjige, stripi itd.)	-,061	,140	,864
Q61g Branje (knjige, stripi itd.)	-,025	,150	,883
Q46b Dramski krožek, glasbena šola, pevski zbor ipd.	-,171	-,081	,197
Delež pojasnjene variance	25,1%	17,7%	10,5%
Cronbach alfa	0,86	0,82	0,68

*rezultati faktorske analize

- **Indeks odnosov:**

Indeks Odnosi predstavlja povprečje indeksov družina, prijatelji, šola in naselje. Gre za najbolj kompleksen indeks v raziskavi. Vrednost Cronbachovega koeficienta za indekse, ki merijo odnose, znaša 0,68, kar kaže na sprejemljivo zanesljivost. Kot najbolj zanesljivi merski instrumenti so se izkazali tisti, ki smo jih uporabili za merjenje odnosa z očetom in mamom, odsotnosti nasilja med sorojenci, odnosa s prijatelji, počutja v šoli, podpore s strani sošolcev in naselja (pri vseh je Cronbach znašal 0,80 ali več) (v preglednici predstavimo primer izračuna faktorske analize za odnos z mamom in očetom).

TABELA 4: ODNOS Z MAMO IN OČETOM

	Odnos z mamom	Odnos z očetom
Q16c ... si vzame čas za pogovor z mano.	,764	,792
Q16a ... lahko se zanesem na njeno/njegovo pomoč, če imam težave.	,731	,789
Q16d ... skupaj počneva stvari, ki naju zabavajo.	,706	,759
Q16b ... me pogosto pohvali.	,694	,748
Q15a Ocena odnosa z mamom/očetom	,668	,726
Q16h ... ob njej/njemu se počutim varno.	,664	,709
Q16e ... mi daje dovolj svobode.	,572	,596

Delež pojasnjene variance	47,3%	53,9%
Cronbach alfa	0,85	0,88

*rezultati faktorske analize

Za mezo raven blaginje smo izračunali sestavljen **indeks družinskih virov**. Ta je sestavljen iz treh podindeksov: Indeks stanovanjski pogoji, indeks finančni pogoji, materialni pogoji. Vrednost Cronbachovega koeficienta za indekse, ki merijo družinske vire, znaša zgolj 0,50, kar je posledica nizkih korelacij med indeksi.

Za makro raven smo izračunali **indeks država**. Vrednost Cronbachovega koeficienta znaša 0,83.

Poleg indeksiranja podatkov velja omeniti še regresijsko analizo. Gre za statistično metodo, ki se uporablja za preučevanje odnosa med odvisno spremenljivko in eno ali več neodvisnimi spremenljivkami. Namen regresijske analize je razumeti naravo tega odnosa in/ali napovedati vrednosti odvisne spremenljivke na podlagi vrednosti neodvisnih spremenljivk.

V našem primeru smo želeli preveriti, kako dejavniki po Bronfenbrennerjevem modelu prispevajo k pojasnjevanju skupnega izida kot tudi posamičnih izidov, kot so duševno zdravje otrok, njihovo telesno zdravje in veščine. Med dejavnike Bronfenbrennerjevega modela štejemo: dejavnosti otroka, odnose, družinske vire in kontekst. Za vsako od odvisnih spremenljivk smo naredili po dva hierarhična regresijska modela. S prvim modelom smo želeli preveriti, v kolikšni meri demografske oziroma kontrolne spremenljivke prispevajo k pojasnitvi variabilnosti odvisne spremenljivke. V model smo vključili spremenljivke, kot so spol otroka (1=m, 2=ž), razred, regija (1=V, 2=Z), kraj, iz katerega smo oblikovali dve dihotomni spremenljivki: veliko mesto (1=da, 0=ne) in vas (1=da, 0=ne) ter rojen v SLO (1=da, 2=ne). V drugi model pa smo vključili še dejavnike, kot so dejavnosti, odnosi, družinski viri in kontekst in preverili, kako ti vplivajo na variabilnosti izidov. Rezultate predstavimo v poglavju 3.2. Dejavniki, ki vplivajo na blaginjo otrok.

3. Blaginja otrok v Sloveniji

SLIKA 2: SPLOŠNI BLAGINJSKI IZIDI OTROK

Blaginja otrok v Sloveniji glede na dobljene podatke in naše izračune ni ravno zadovoljiva oz. še zdaleč ne dosega maksimalnih vrednosti. Pri vseh sestavnih komponentah blaginje otrok, torej pri čustveni in psihološki blaginji, pri zdravju in veščinah, je v prihodnje potrebno izboljšanje, če želimo okrepiti blaginjo otrok.

TABELA 5: VREDNOSTI INDEKSA IZIDOV BLAGINJE OTROK

	dimenzija		kategorija	
	Izidi = 71,1	Duševno zdravje	72,2	čustvena blaginja
psihološka blaginja				75,1
Fizično zdravje		71,5	odsotnost psihosomatskih simptomov	61,7
			izostanek od pouka zaradi bolezni	80,5
veščine		70,4	učna uspešnost	70,4

Podobno, kot to navaja že UNICEF-ovo poročilo (2020), tudi naši podatki razkrivajo, da so predvsem kazalniki duševnega zdravja tisti, ki so pri sestavljenem indeksu blaginje otrok, najbolj zaskrbljujoči. Večina vprašanih otrok se sicer počuti srečne (77,9 %) ¹⁶, uživa v stvareh, ki jih počnejo (85,2%) ¹⁷, menijo, da dobro usklajujejo vsakodnevne obveznosti (71,3 %) ¹⁸, so si vseč takšni kot so (70,8 %) ¹⁹

¹⁶ Sešteti odgovori »zelo pogosto« in »pogosto«.

¹⁷ Sešteti odgovori »zelo pogosto« in »pogosto«.

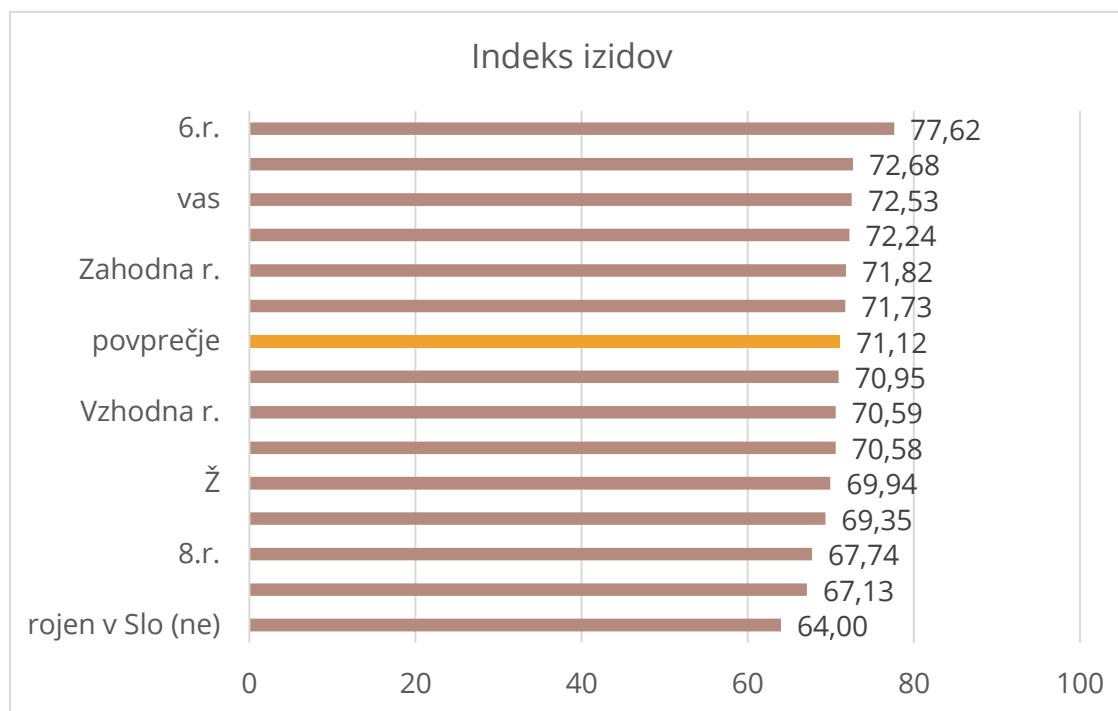
¹⁸ Sešteti odgovori »zelo se strinjam« in »precej se strinjam«.

¹⁹ Sešteti odgovori »zelo se strinjam« in »precej se strinjam«.

in so optimistični glede svoje prihodnosti (68,3 %) ²⁰. Na drugi strani pa se kar tretjina pogosto ali zelo pogosto počuti pod stresom (33,7 %) in brez energije (34,2%) ²¹. Petina ima bolečine v želodcu (20,2 %) ²², glavobol (22,3 %) ²³ in jim gre zelo pogosto ali pogosto na jok (18,0%).

V kolikor analiziramo izide blaginje po skupinah otrok, ugotovimo, da **najbolje živijo otroci, ki obiskujejo šesti razred osnovne šole** (glej Sliko 3).

SLIKA 3: INDEKS IZIDOV OTROK PO RAZLIČNIH SKUPINAH OTROK

Šestošolci dosegajo najvišje vrednosti indeksa izidov (77,62). K temu v veliki meri prispevajo njihove veščine, ki smo jih izmerili na podlagi povprečja poročanih ocen pri matematiki in slovenščini. V primerjavi z drugimi skupinami otrok je pri šestošolcih namreč največ takih, ki pri matematiki in slovenščini dosegajo dobre rezultate (če še v šestem razredu osnovne šole skoraj polovica anketiranih otrok dosega pri slovenskem jeziku oceno 5, je takih v devetem razredu samo še 27 % otrok; razlike so sicer najbolj opazne pri matematiki, kjer v šestem razredu osnovne šole skoraj noben otrok nima nezadostne oz. zadostne ocene, medtem ko je v devetem razredu že petina otrok z zadostno oceno ²⁴). Veščine so pomemben del blaginje otrok in so ključne za

²⁰ Sešteti odgovori »zelo se strinjam« in »precej se strinjam«.

²¹ Sešteti so odgovori tistih, ki so pri vprašanju »Kako pogosto se ti je v zadnjem mesecu zgodilo, da si se počutil brez energije?« odgovorili s »trikrat« in »več kot trikrat«.

²² Sešteti so odgovori tistih, ki so pri vprašanju »Kako pogosto si v zadnjem mesecu imel bolečine v želodcu?« odgovorili s »trikrat« in »več kot trikrat«.

²³ Sešteti so odgovori tistih, ki so pri vprašanju »Kako pogosto si v zadnjem mesecu imel glavobol?« odgovorili s »trikrat« in »več kot trikrat«.

²⁴ Povprečja ocen po razredih OŠ, kot so v raziskavi zase poročali anketirani otroci:

a) slovenščina (6. r.: AS = 4,28; 7. r.: AS = 3,83; 8. r.: AS = 3,70; 9. r.: AS = 3,73);

b) matematika (6. r.: AS = 4,13; 7. r.: AS = 3,63; 8. r.: AS = 3,65; 9. r.: AS = 3,55).

razumevanje blaginjskih izidov otrok. Skupine otrok, ki se po indeksu veščin umeščajo višje, se višje umeščajo tudi po indeksu izidov in obratno. Slabe ocene pri matematiki in slovenščini so tudi eden osrednjih razlogov, zakaj imajo otroci rojeni v izven Slovenije tako nizek indeks izidov blaginje.

Značilno je, da blaginja otrok z naraščanjem starosti precej upade (po vseh dimenzijah, tako glede duševnega zdravja, fizičnega zdravja, še zlasti pa, kot že rečeno, po veščinah). Za ugotavljanje blaginje otrok je zato pomembno, katere otroke predvidimo kot preučevano ciljno skupino, saj to bistveno vpliva na končni rezultat. V kolikor bi npr. v vzorec raziskave zajeli le učence višjih razredov osnovne šole, bi bil indeks izidov za približno 10 indeksnih točk nižji.

TABELA 6: INDEKS IZIDOV GLEDE NA RAZRED OŠ

dimenzija	6. r.	7. r.	8. r.	9. r.	kategorija	6. r.	7. r.	8. r.	9. r.
duševno zdravje	77,2	75,1	67,9	68,7	čustvena blaginja	74,7	72,0	65,1	65,3
					psihološka blaginja	79,7	78,1	70,7	72,1
fizično zdravje	75,6	73,3	68,5	66,8	odsotnost psihosomatskih simptomov	71,0	64,0	57,4	54,2
					izostanek od pouka zaradi bolezni	80,2	82,7	79,5	79,4
veščine	80,1	68,3	66,9	66,0	učna uspešnost	80,1	68,3	66,9	66,0

Zanimive so tudi razlike v blaginji otrok glede na spol. Vrednosti indeksa blaginje otrok so nekoliko višje pri dečkih kot pri deklicah, čeprav tukaj vrzel med spoloma ni tako velika kot to pokaže podrobnejši pogled po posameznih dimenzijah blaginje. Čustvena blaginja in odsotnost psihosomatskih simptomov je npr. pri deklicah neprimerno nižja kot pri dečkih (podobno npr. ugotavljajo tudi Jeriček Klanšček idr. 2023²⁵). Na drugi strani pa deklice pri dimenziji »veščine« dosejajo precej višje vrednosti v primerjavi z dečki (kar potrjujejo tudi izsledki PISA 2022²⁶).

TABELA 7: INDEKS IZIDOV GLEDE NA SPOL

dimenzija	Ž	M	kategorija	Ž	M
duševno zdravje	68,6	76,2	čustvena blaginja	63,9	75,0
			psihološka blaginja	73,3	77,4
fizično zdravje	67,5	75,0	odsotnost psihosomatskih simptomov	54,3	69,2
			izostanek od pouka zaradi bolezni	80,6	80,7
veščine	73,8	67,0	učna uspešnost	73,8	66,9

²⁵ Jeriček Klanšček, Furman, Lucija, Roškar, Maja, Drev, Andreja, Pucelj, Vesna, Koprivnikar, Helena, Zupanič, Tina in Aleš Korošec. 2023. Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji, izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2022. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno prek: https://nijz.si/wp-content/uploads/2023/10/HBSC_e_verzija_pop_2023-2.pdf (31. 1. 2024).

²⁶ PISA 2022. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev in učenk: nacionalno poročilo s primeri nalog iz matematike (ur. Klavdija Šterman Ivančič in Ana Mlekuž). Ljubljana: Pedagoški Inštitut.

Regija, kjer otroci prebivajo, ne pove veliko o blaginjskih izidih otrok, saj razlike med vzhodno in zahodno regijo niso zares očitne (morda velja omeniti le eno spremenljivko, ki je del skupnega indeksa blaginjskih izidov, in meri optimizem otrok glede prihodnosti. Pri omenjeni spremenljivki prihaja med otroci iz vzhodne in zahodne regije do manjših razlik, pri čemer so otroci iz zahodne regije nekoliko bolj optimistični glede svoje prihodnosti (AS = 3,96) v primerjavi s sovrstniki, ki živijo v vzhodni regiji (AS = 3,77)²⁷.

TABELA 8: INDEKS IZIDOV GLEDE NA REGIJO BIVANJA (VZHODNA/ZAHODNA REGIJA)

dimenzija	vzhodna	zahodna	kategorija	vzhodna	zahodna
duševno zdravje	71,8	72,7	čustvena blaginja	69,9	69,0
			psihološka blaginja	74,0	76,3
fizično zdravje	69,9	72,2	odsotnost psihosomatskih simptomov	61,4	62,0
			izostanek od pouka zaradi bolezni	78,4	82,5
veščine	70,1	70,6	učna uspešnost	70,1	70,6

Tudi če upoštevamo **tip kraja bivanja** med otroci ni zelo izrazitih razlik. V nekoliko manjši prednosti so sicer otroci, ki živijo na vasi (razlike se najbolj očitno pokažejo pri odsotnosti psihosomatskih simptomov v primerjavi z vrstniki, ki živijo v večjih mestih, kot sta Ljubljana in Maribor). Glede na kazalnike, ki smo jih upoštevali v raziskavi za merjenje izidov otrok, torej ni bistvenih razlik, kje otroci živijo in odraščajo.

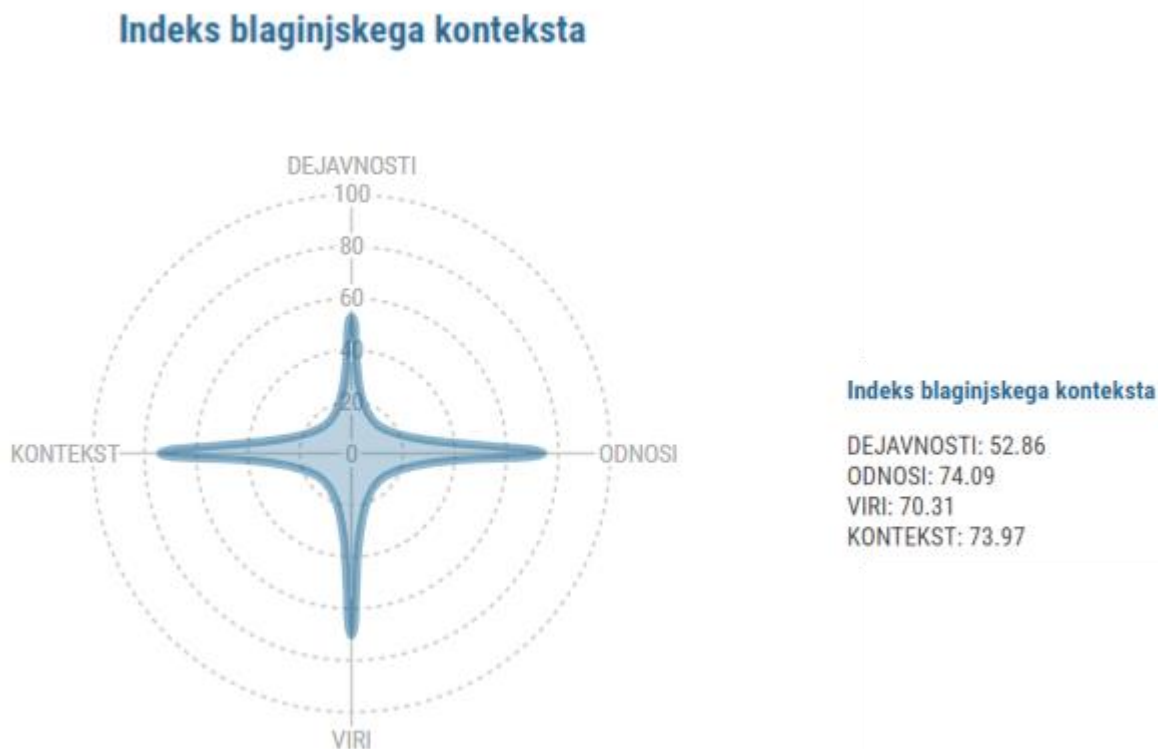
Tabela 9: Indeks izidov glede na tip kraja bivanja

dimenzija	večje mesto (LJ, MB)	manjše mesto	manjši kraj	vas	kategorija	večje mesto (LJ, MB)	manjše mesto	manjši kraj	vas
duševno zdravje	71,0	72,5	71,0	73,1	čustvena blaginja	66,7	70,1	67,6	70,7
					psihološka blaginja	75,2	74,9	74,4	75,5
fizično zdravje	69,0	69,6	69,4	73,4	odsotnost psihosomatskih simptomov	58,0	61,1	59,4	64,5
					izostanek od pouka zaradi bolezni	80,0	78,1	79,4	82,2
veščine	68,1	69,7	72,5	71,1	učna uspešnost	68,1	69,7	72,5	71,1

²⁷ Vprašanje v anketi se je glasilo »V kolikšni meri se strinjaš s trditvijo: optimističen sem glede svoje prihodnosti?«; možni odgovori na lestvici »Sploh se ne strinjam« (1), »Precej se ne strinjam« (2), »Niti se ne strinjam niti se strinjam« (3), »Precej se strinjam« (4), »Zelo se strinjam« (5).

3.1. Pomen blaginjskega konteksta za blaginjske izide otrok

SLIKA 4: INDEKS BLAGINJSKEGA KONTEKSTA

Prerez blaginje otrok po različnih dimenzijah, kategorijah in ravneh blaginjskega konteksta, kot smo jih v tabeli prikazali v uvodnem teoretskem poglavju, nam med najpomembnejšimi ugotovitvami pokaže zlasti sledeče:

- Končne vrednosti indeksov so si glede na posamezno raven precej podobne, z **izjemo »dejavnosti«, ki dosegajo relativno nizko oceno**. K temu prispevata predvsem **dimenziji gibanje in kulturne dejavnosti**. Očitno je, da otroci v Sloveniji premalo pozornosti namenjajo kulturnemu udejstvovanju. Obenem bi bilo potrebno otroke spodbuditi k bolj pogostemu gibanju, v smislu ukvarjanja s športom ali preživljanja časa v naravi (na to opozarja tudi zadnje poročilo Slofit (Starc idr. 2022²⁸). Obe dimenziji, kultura in gibanje, sta pomembni za duševno zdravje otrok, področje, ki je, kot že rečeno, eno bolj

²⁸ Starc, Gregor, Kovač, Marjeta, Leskošek, Bojan, Sorić, Maroje in Gregor Jurak. Poročilo o telesnem in gibalnem razvoju otrok in mladine v šolskem letu 2021/2022. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo. Dostopno prek: https://www.slofit.org/Portals/0/Vsebina/Poroc%CC%8Cilo%20%C5%A0VK_2022.pdf?ver=2022-11-23-090537-053 (1. 02. 2024).

zaskrbljujočih. Program za otroke (2020²⁹) npr. poudarja pomen kulturne vzgoje pri otrocih z vidika preventivnih dejavnosti za krepitev njihovega duševnega zdravja. Podobno navaja tudi poročilo NIJZ o duševnem zdravju otrok in mladostnikov (Jeriček idr. 2018³⁰), ki vidi dobro fizično zdravje in dobro telesno pripravljenost kot pomemben varovalni dejavnik duševnega zdravja.

- Med dimenzijami blaginje otrok z nizkimi vrednostmi izpostavljamo tudi **odnose med sorojenci**. Pri raziskavah s področja blaginje otrok je pomen (ne)nasilja med brati in sestrami običajno prezrta kategorija. Glede na naše izsledke ugotavljamo, da bi temu vidiku blaginjskega konteksta raziskovalci morali posvetiti večjo pozornost.
- Na področju družinskih odnosov na splošno so vrednosti indeksov po pričakovanju visoke. Ugotovitve sociologov o **družinskih razmerjih na ravni otroci-odrasli** že dolgo časa kažejo na t. i. »družinski mir« (Rener 2002³¹). Ne glede na to, pa velja opozoriti na relativno **nizke vrednosti indeksa participacije v okviru družine**. V Sloveniji je očitno še precej prostora za izboljšanje tega področja, saj so vrednosti indeksa za participacijo nizke tudi v šolskem okolju. Področju participacije vladni dokumenti, kot npr. Program za otroke (MDDSZ 2020), sicer posvečajo pozornost, vendar pri tem poudarjajo predvsem pomen sodelovanja otrok pri postopkih, ki jih zadevajo (npr. v primeru razvez, posvojitve ipd.), medtem ko neformalno participacijo v okviru družine puščajo ob strani. To je seveda razumljivo, saj država s svojimi mehanizmi težko vstopa v intimna razmerja družin. Kljub vsemu pa lahko s pomočjo vzvodov, s katerimi vstopa na teren, vpliva na družinske odnose (npr. v okviru centrov za družine, ipd.). Tukaj vidimo možnost izboljšanja stanja glede participacije otrok v družini v prihodnje.
- Izmed vseh štirih vidikov odnosov, ki smo jih preučevali v okviru raziskave (družina, prijatelji, šola, sošeska), je **šola ocenjena najnižje**. Izredno nizke vrednosti indeksov opazamo pri kategoriji »počutje«, kot tudi pri odnosih z učitelji in, kot že rečeno, pri participaciji. Gre v bistvu za slabšo klimo v šolskem okolju. V prihodnje bi morali biti ukrepi države nujno usmerjeni v izboljšanje tega vidika blaginje otrok. V vladnih dokumentih, kot je npr. Program za otroke (MDDSZ 2020), bi bilo izboljšanju šolske klime priporočljivo posvetiti posebno pozornost.
- Vrednosti indeksa na področju družinskih virov so **pri stanovanjskem vidiku presenetljivo precej visoke**. Razlog je v tem, da smo izbrali subjektivne in otrokocentrične kazalnike, ki so v raziskavah s tega področja običajno prezrti. Ne upoštevajo jih niti pomembnejši politični dokumenti. Tako npr. Program za otroke pri poglavju o stanovanjski prikrajšanosti upošteva le podatke o prenaseljenih stanovanjih ter stanovanjski

²⁹ MDDSZ. 2022. Program za otroke 2020–2025. Dostopno prek: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/druzina/Zakonodaja/Program-za-otroke-2020-2025.pdf> (1. 02. 2024).

³⁰ Jeriček Klanšček, Helena, Roškar, Saška, Vinko, Matej, Konec Juričič, Nuša, Hočevnar Grom, Ada, Bajt, Maja, Čuš, Anja, Furman, Lucija, Zager Kocjan, Gaja, Hafner, Alenka, Medved, Tina, Floyd Bračič, Mark in Mircha Poldrugovac. 2018. Duševno zdravje otrok in mladostnikov. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno prek: <https://nijz.si/wp-content/uploads/2022/07/dusevno-zdravje-otrok-in-mladostnikov-v-sloveniji-19-10-18.pdf> (1. 2. 2024).

³¹ Rener, Tanja. 2002. Novi trendi v zasebnih razmerjih. V Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje, ur. Vlado Mihelj. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad RS za mladino; Maribor: Aristej.

prikrajšanosti (kot so stanovanja brez kopalnice ali stranišča, stanovanja s streho, ki pušča, pretemna, vlažna stanovanja), medtem ko otrokocentrične kazalnike pušča ob strani.

TABELA 10: PREGLED INDEKSOV BLAGINJE OTROK PO POSAMEZNIH DIMENZIJAH, KATEGORIJAH IN PODKATEGORIJAH BLAGINJE OTROK GLEDE NA VSTOPANJE OTROK V INTERAKCIJO Z OKOLJEM NA RAZLIČNIH RAVNEH

		Dimenzija		Kategorija		Podkategorija	
IZIDI	71,1	Duševno zdravje	72,2	Čustvena blaginja	69,3		
				Psihološka blaginja	75,1		
		Fizično zdravje	71,5	Odsotnost psihosomatskih simptomov	61,7		
				Izostanek od pouka zaradi bolezni	80,4		
		Veščine	70,4	Učna uspešnost	70,4		
DEJAVNOSTI	52,9	Digitalne dejavnosti	80,6	Varna uporaba IKT			
		Gibanje	57,3	Ukvarjanje s športom in preživljanje časa v naravi			
		Kulturne dejavnosti	22,1	Kulturno udejstvovanje			
ODNOSI	74,1	Družina	72,0	Kakovost družinskih odnosov	82,6	Družinski odnosi (splošni vidik)	86,0
						Podpora staršev pri šolanju otrok	83,2
				Varnost	79,0	(Ne)nasilje med sorojenci	68,3
						(Ne)nasilje odraslih nad otrokom	86,9
		Participacija	54,4				
		Prijatelji	84,2	Kakovost prijateljskih odnosov	84,8		
				Varnost	83,5		
		Šola	59,7	Kakovost odnosov z učitelji	66,8		
				Kakovost odnosov s sošolci	73,3		
				Počutje	45,2		
				Participacija	60,5		
		Soseska	80,5	Kakovost odnosov v soseski			
		VIRI	70,3	Družinski viri	70,3	Stanovanjski vidik	88,6
Finančna situacija	58,7						
Materialni vidik	62,5						

KONTEKST	74,0	Država	74,0	Otrokom prijazna država			
-----------------	-------------	---------------	-------------	-------------------------	--	--	--

*Določene kategorije so bolj razdelane, druge manj. V preglednici pri kategorijah z eno dimenzijo vrednosti pustimo prazne, saj so enake vrednostim dimenzije (velja tudi za druge podobne preglednice nadalje v poročilu).

V nadaljevanju blaginjo otrok podrobneje predstavimo po različnih ravneh blaginjskega konteksta (mikro, mezo in makro), ki naj bi v skladu z Bronfenbrennerjevimi (1994) koncentričnimi krogi vplivale na blaginjo otrok.

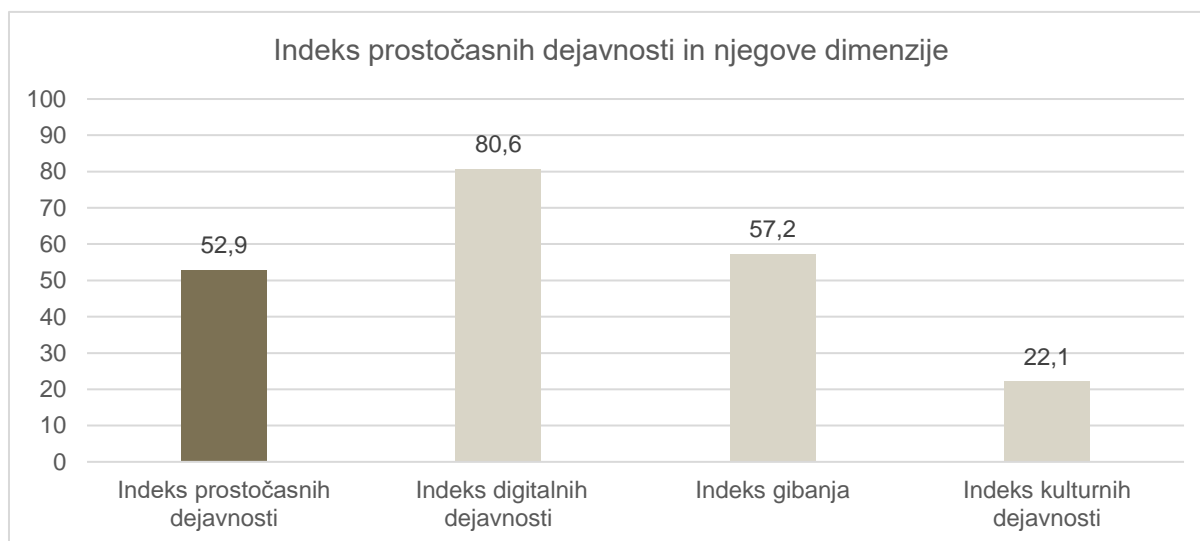
3.1.1. Mikro raven blaginjskega konteksta

Prvo raven, mikro raven, sestavljata dva indeksa; a) indeks prostočasnih dejavnosti in b) kompleksen indeks odnosov.

- **Indeks prostočasnih dejavnosti**

V tem delu poročila se osredotočamo na eno izmed dimenzij mikro ravni in sicer na vpliv, ki ga ima vključevanje v prostočasne dejavnosti na blaginjo otrok v Sloveniji. Čeprav dejavnosti, v katere se otrok vključuje, niso vedno ali nujno izbrane z njegove strani in morda odražajo prioritete drugih (npr. staršev, obveznega šolanja), lahko vseeno nudijo pomemben vpogled v vsakdanje življenje otrok (UNICEF 2020, 20).

SLIKA 5: INDEKS PROSTOČASNIH DEJAVNOSTI IN NJEGOVE DIMENZIJE

Indeks prostočasnih dejavnosti se nanaša na pogostost udejstvovanja otrok v prostočasnih dejavnostih in je v primerjavi z ostalimi indeksi mikro, mezo in makro ravni, opazno nižji. Znaša namreč **52,9 indeksnih točk**. Sestavljen je iz treh dimenzij, in sicer iz:

- **digitalnih dejavnosti** (indeks je izračunan preko kategorije varne uporabe IKT, kjer višja vrednost kaže na varnejšo uporabo IKT, saj pomeni, da jih otroci uporabljajo manj časa),

- **gibanja** (indeks je izračunan preko kategorije igranja oz. preživljanja časa v naravi in ukvarjanja s športom) in
- **kulturnih dejavnosti** (indeks je izračunan preko kategorije branja in obiskovanja kulturnih krožkov) (postopek je podrobneje opisan v poglavju metodologije izračuna indeksa).

Kakor je razvidno iz zgornjega prikaza, ima indeks varne uporabe IKT najvišjo vrednost (80,6 IT), sledi ukvarjanje s športom in igranje oz. preživljanje časa v naravi (57,2 IT), najnižjo vrednost pa beležimo pri indeksu kulturnega udejstvovanja (22,1 IT). Gre za izredno nizko vrednost, ki predstavlja najnižjo vrednost med vsemi indeksi tako na mikro, mezzo kot tudi makro ravni.

Naj opisano ilustriramo s podrobnimi podatki, ki kažejo predvsem na težavne vidike udejstvovanja otrok v prostočasnih dejavnostih. Kljub spodbudno visoki stopnji **varne uporabe IKT** med otroki v Sloveniji, je pričujoča raziskava pokazala, da nekatere njihove navade niso skladne s Smernicami za uporabo zaslonov (NIJZ 2021³²). Priporočena raba zaslonov za starostno skupino otrok, vključenih v raziskavo, je največ dve uri na dan. Ob tem je posebej zaskrbljujoče, da:

- 32,1 % otrok med tednom in 30,8 % med vikendom običajno preživi več kot dve uri dnevno na socialnih omrežjih,
- 18,4 % otrok med tednom in 23,1 % med vikendom običajno več kot dve uri dnevno igra video igre,
- 15,9 % otrok pa tako med tednom kot tudi med vikendom običajno več kot dve uri dnevno brska po internetu.

Ti podatki kažejo na potrebo po ozaveščanju in spodbujanju zdravih navad, še posebej glede preživljanja prostega časa na socialnih omrežjih. Uporaba IKT lahko za otroke in mladostnike prinaša številne koristi, a raziskave kažejo tudi negativne vplive predvsem prekomerne rabe zaslonov (glej EU Kids Online 2020, Smernice za uporabo zaslonov 2021, Safe.si 2022). Ključnega pomena za duševno blaginjo otrok je zmerna raba IKT (UNICEF 2020, 23). Poleg časa uporabe raznih IKT pa je pomemben tudi način uporabe in vsebina, ki mora biti kakovostna in prilagojena starosti oz. razvojni stopnji otroka.

Pri pregledu vključevanja otrok v telesne dejavnosti so pomembne Smernice za telesno dejavnost in sedeče vedenje (NIJZ 2022³³), skladno s katerimi naj bi bili otroci in mladostniki (stari od 5 do 17 let) čez teden v povprečju zmerno do visoko intenzivno telesno dejavni vsaj 60 minut dnevno. Priporočljivo je tudi omejevanje časa, ki ga otroci preživijo sede, predvsem pred zasloni v prostem času. Ob tem so kritični podatki naše raziskave, ki kažejo, da:

- 15,9 % otrok med tednom in 23,2 % otrok med vikendom običajno ne nameni nič časa ali do pol ure dnevno za ukvarjanje s športom,

³² Vintar Spreitzer, M., Baš, D., Radšel, A., Anderluh, M., Vreča, M., Reš, Š., Selak, Š., Hudoklin, M. in Osredkar, D. 2021. Smernice za uporabo zaslonov pri otrocih in mladostnikih. Ljubljana: Sekcija za primarno pediatrijo Združenja za pediatrijo Slovenskega zdravniškega društva.

³³ NIJZ. 2022. Smernice za telesno dejavnost in sedeče vedenje. Ljubljana: NIJZ

- 17,9 % otrok med tednom in 15,2 % med vikendom običajno ne nameni nič časa ali do pol ure dnevno za igranje oz. preživljanje časa na prostem.

Glede na navedeno pomanjkanje telesne aktivnosti nekaterih otrok v Sloveniji je ključno spodbujati in podpirati njihov aktivnejši življenjski slog, tudi v izogib neželenih zdravstvenih izidov. Strokovnjaki namreč poudarjajo številne koristi, ki jih telesna dejavnost prinaša za telesno in duševno zdravje otrok, njihov razvoj in kakovost življenja (HBSC 2019, 49, NIJZ 2022). Raziskave pa kažejo tudi močno povezavo med občutkom sreče otrok in pogostostjo igranja na prostem (UNICEF 2020, 21), zato je ključno spodbujati aktivnejše načine preživljanja prostega časa otrok na prostem in v naravi kot tudi zagotoviti njihovo dostopnost.

Kakor že omenjeno pa je kritično nizka predvsem stopnja vključenosti otrok v kulturne dejavnosti, pri čemer ugotavljamo, da:

- 72,8 % otrok v Sloveniji ne obiskuje nobenega kulturnega krožka (kot so dramski krožek, glasbena šola, pevski zbor ipd.),
- 57,4 % otrok pa med tednom in 57,9 % med vikendom običajno dnevno ne nameni nič časa ali le do pol ure za branje (bodisi knjig, stripov idr.).

Ti podatki kažejo na potrebo po krepitvi kulturnega in bralnega zanimanja otrok v Sloveniji ter spodbujanju vključevanja otrok v (vsem enako dostopne) kulturne dejavnosti. Ob tem je ključno ustvarjanje spodbudnega okolja, tako v šoli kot tudi znotraj družine. Kulturno udejstvovanje namreč krepí razne kompetence otrok (npr. pismenost, domišljijo, sporazumevanje in izražanje, kritično mišljenje, socialne veščine), njihovo kulturno identiteto in prispeva k spoznavanju ter sprejemanju različnih kultur. Vključenost otrok, mladih in družin v razne kulturne dejavnosti morajo zato spodbujati tudi nacionalni preventivni programi.

Indeksi prostočasnih dejavnosti glede na neodvisne spremenljivke

TABELA 11: INDEKSI PROSTOČASNIH DEJAVNOSTIH GLEDE NA NEODVISNE SPREMENLJIVKE

Neodvisne spremenljivke		SKUPNI INDEKS PROSTOČASNIH DEJAVNOSTI	INDEKS IKT	INDEKS GIBANJE	INDEKS KULTURNE DEJAVNOSTI
Spol	dečki	51,8	76,9	63,0	17,7
	deklice	54,0	85,0	51,7	26,2
Razred	6.	58,2	87,0	62,1	27,8
	7.	54,5 ↓	83,3 ↓	59,4 ↓	21,5 ↓
	8.	49,7 ↓	75,4 ↓	56,4 ↓	19,5 ↓
	9.	48,9	76,9	50,4	19,5
Regija	vzhodna	51,8	77,4	56,8	23,0

	zahodna	53,9	83,9	57,7	21,1
Kraj bivanja	veliko mesto	50,9	77,1	58,0	19,7
	manjše mesto	52,8	78,6	56,1	23,1
	manjši kraj	52,8	79,6	57,2	22,2
	na vasi	54,1	83,7	57,5	22,5
Država rojstva	v Sloveniji	53,3	81,4	57,4	22,4
	izven Slovenije	46,7	70,2	55,5	17,7
Vrednost indeksa		52,9	80,6	57,2	22,1

Glede na skupni indeks prostočasnih dejavnosti (v tabeli glej Skupni indeks prostočasnih dejavnosti) v splošnem ni veliko opaznih razlik med različnimi skupinami otrok pri vključevanju v tovrstne dejavnosti. Največje razlike se pokažejo glede na starost, saj se pogostost vključevanja postopoma zmanjšuje med otroki, ki obiskujejo šesti in deveti razred osnovne šole. Poleg tega se otroci, rojeni izven Slovenije, izrazito manj pogosto vključujejo v prostočasne dejavnosti v primerjavi z otroki, rojenimi v Sloveniji. Opazimo tudi, da se v tovrstne dejavnosti nekoliko pogosteje vključujejo deklince v primerjavi z dečki, kar velja tudi za otroke, ki živijo na vasi, pri čemer je razlika najbolj očitna v primerjavi z otroki iz velikih mest. Prav tako se otroci v zahodni regiji nekoliko, a ne znatno, pogosteje vključujejo v prostočasne dejavnosti v primerjavi z otroki v vzhodni regiji. V nadaljevanju sledi primerjava vključevanja različnih skupin otrok v posamezne kategorije dejavnosti, pri čemer lahko opazimo podobne vzorce, z nekoliko večjimi razkoraki.

Med različnimi skupinami otrok so opazne razlike zlasti **pri uporabi IKT**. Dekleta veliko bolj varno uporabljajo IKT v primerjavi z dečki, kar velja tudi za najmlajše otroke, čas uporabe pa se s starostjo povečuje. Izstopajo tudi razlike med otroki rojenimi izven Slovenije, ki veliko pogosteje uporabljajo IKT v primerjavi z otroki rojenimi v Sloveniji. Otroci v zahodni regiji (v primerjavi z vzhodno) in na vasi (predvsem napram velikim mestom) pa uporabi IKT namenjajo nekoliko manj prostega časa.

Podrobnejši podatki kažejo, da otroci glede na spol in starost tudi na različne načine uporabljajo različne oblike tehnologij. Med dečki je kritično predvsem igranje video iger, medtem ko je med deklicami bolj kritična raba socialnih omrežij (čeprav v splošnem manj časa uporabljajo IKT):

- 29,5 % dečkov med tednom in 37,8 % med vikendom običajno več kot dve uri dnevno igra video igre, medtem ko med tednom to velja le za 6,3 % deklic, med vikendom pa 8,3 % deklic,
- 34,6 % deklic pa med tednom in 33,9 % med vikendom običajno uporablja socialna omrežja več kot dve uri dnevno, kar med tednom velja za 29,1 %, med vikendom pa 27,4 % dečkov.

Kakor je bilo izpostavljeno, starejši otroci pogosteje uporabljajo IKT v primerjavi z mlajšimi, najbolj kritična pa je njihova uporaba socialnih omrežij. Primerjava po starostnih skupinah pokaže, da:

- med otroki, ki obiskujejo 9. razred, okoli 44 % med tednom in med vikendom običajno več kot dve uri dnevno uporablja socialna omrežja (kar velja le za 18,1 % otrok med tednom in 15,1 % otrok med vikendom med najmlajšimi otroki),
- med otroki, ki obiskujejo 8. razred, jih 21,8 % med tednom in 30,2 % med vikendom običajno igra video igre več kot dve uri dnevno,
- približno 20 % otrok iz višjih razredov med tednom in vikendom običajno dve uri dnevno brska po internetu, v primerjavi s približno 10 % otrok iz nižjih razredov osnovne šole.

Pridobljeni podatki ne odstopajo od ugotovitev obstoječih raziskav o rabi IKT med mladimi. Tako mednarodne kot slovenske raziskave namreč kažejo na naraščajočo uporabo zaslonov med šolajočimi otroki, ki vse več časa preživijo na spletu (EU Kids Online 2020, UNICEF 2020). Prav tako je prisoten tudi trend naraščanja problematične rabe družbenih omrežij in igranja video iger (Jeriček Klanšček idr. 2023)³⁴.

Pri dimenziji gibanja se prav tako kažejo velike razlike predvsem glede na spol in starost. Dečki v primerjavi z deklicami namenjajo veliko več prostega časa gibanju, kar velja tudi za najmlajše otroke, ta čas pa s starostjo vztrajno pada. Otroci, rojeni v Sloveniji (v primerjavi z otroki, rojenimi izven Slovenije) kot tudi otroci v zahodni regiji (v primerjavi z vzhodno) in velikih mestih (predvsem v primerjavi z manjšimi mesti) pa se v prostem času nekoliko, a ne bistveno pogosteje, posvečajo gibanju.

Ob podrobnejšem pregledu podatkov se kritično pomanjkanje telesne aktivnosti pokaže predvsem pri deklicah in starejših otrocih (še posebej v primerjavi z najmlajšimi otroki), saj namreč:

- 17 % deklet med tednom in 25,8 % med vikendom ne nameni nič časa do pol ure dnevno za ukvarjanje s športom (kar velja za 14,4 % dečkov med tednom in 18,5 % med vikendom),
- 22,5 % deklet med tednom in 16,5 % med vikendom ne preživi nič ali do pol ure prostega časa na prostem (kar velja za 13 % dečkov med tednom in 18,5 % med vikendom),
- 20,4 % najstarejših otrok med tednom in 28,9 % med vikendom ne nameni nič časa ali do pol ure za ukvarjanje s športom (kar med tednom velja za 11,1 % najmlajših otrok, med vikendom pa 18 %),
- 24,5 % najstarejših otrok med tednom in 18,5 % med vikendom ne nameni nič časa ali do pol ure za preživljanje časa na prostem (kar med tednom velja za 12,5 % najmlajših otrok, med vikendom pa 13,4 %).

---

³⁴ Jeriček Klanšček, Furman, Lucija, Roškar, Maja, Drev, Andreja, Pucelj, Vesna, Koprivnikar, Helena, Zupanič, Tina in Aleš Korošec. 2023. Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji, izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2022. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno prek: https://nijz.si/wp-content/uploads/2023/10/HBSC_e_verzija_pop_2023-2.pdf (31. 1. 2024).

Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji (HBSC 2023, 51) kaže, da je 62 % mladostnikov (starih 11, 13, 15 in 17 let) v prostem času vsaj 3-krat na teden telesno/športno dejavnih, medtem ko je 19,7 % vse dni v tednu telesno dejavnih vsaj eno uro. Naše ugotovitve o telesni aktivnosti se ujemajo z ugotovitvami omenjene raziskave, ki kaže, da odstotek redno in v prostem času telesno/športno aktivnih otrok s starostjo upada, kot tudi da je ta odstotek višji pri dečkih v primerjavi z deklicami. Opisano vključevanje v prostočasne telesne aktivnosti otrok v Sloveniji nakazuje, da je nujno povečati možnosti za dolgotrajno in redno visoko intenzivno telesno dejavnost, ki mora biti dostopna vseh populaciji otrok in mladostnikov.

Pri vključevanju v **kulturne dejavnosti** prav tako opažamo največje razlike glede na spol, pri čemer deklice tem dejavnostim namenijo več prostega časa kot dečki. Ta trend se kaže tudi pri najmlajših otrocih, pogostost kulturnega udejstvovanja pa se s starostjo ponovno zmanjšuje. Otroci, rojeni izven Slovenije se v prostem času, v primerjavi z otroki rojenimi v Sloveniji, manj vključujejo v kulturne dejavnosti. Otroci v manjših mestih (predvsem v primerjavi z velikimi mesti) in vzhodni regiji (v primerjavi z zahodno) pa se nekoliko, a ne bistveno, pogosteje kulturno udeležujejo. V splošnem vsi otroci v Sloveniji branju namenijo zelo malo časa, pri čemer podrobnejša analiza pokaže določene razlike po spolu in starosti. Med dečki je kar približno 63 % takih, ki med tednom in vikendom ne berejo nič ali do pol ure, kar velja za približno 52 % deklic. Približno 62 % otrok, ki obiskujejo 8. razred osnovne šole ne bere nič ali do pol ure med tednom in vikendom, kar velja za približno 60 % otrok v 7. in 9. razredu, med najmlajšimi pa 46 % otrok med tednom in 49 % med vikendom ne bere nič ali do pol ure.

Ugotovitve naše raziskave so v skladu z raziskavami bralne pismenosti, ki kažejo, da otroci in mladostniki v Sloveniji nimajo ustrezno razvite motivacije za branje. Glede na zadnjo raziskavo o bralni pismenosti v Sloveniji je povprečni dosežek slovenskih učencev in učenek izjemno nizek (469 točk) (PISA 2022, 64). Podoben trend upada bralnih dosežkov beleži tudi raziskava, ki meri bralno pismenost četrtošolcev (PIRSL 2023). Glede na zabeleženo nizko stopnjo vključevanja otrok v prostočasne bralne in kulturne dejavnosti je torej nujno zagotoviti pogoje za razvoj otrokovega zanimanja za branje že v zgodnjem otroštvu ter v celotni družbi dvigniti zavest o pomenu branja in kulture, tako v vrtcu, šoli kot tudi v družini in prostem času.

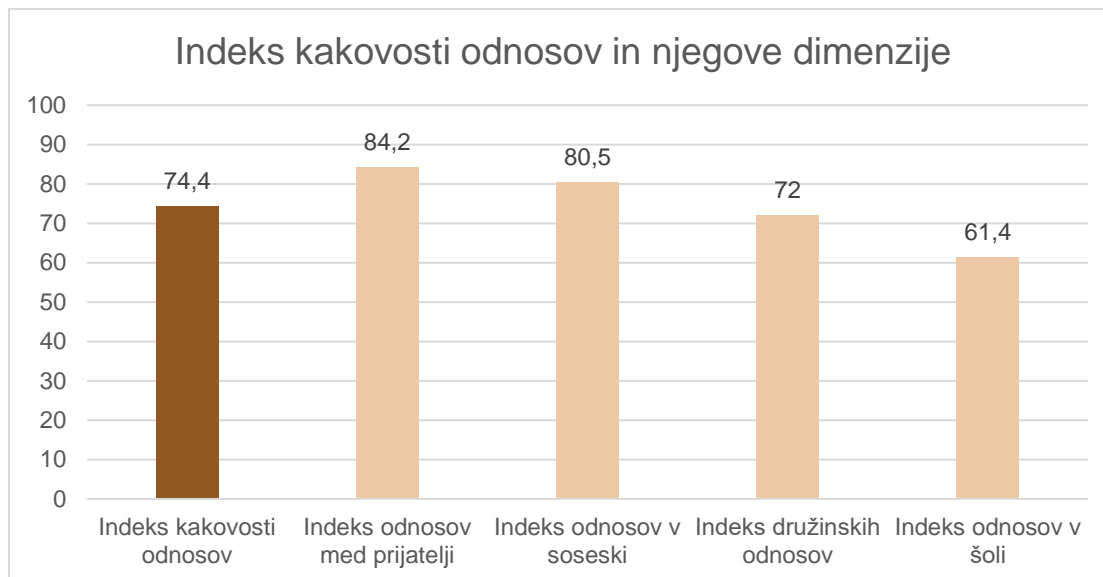
- **Indeks (kakovosti) odnosov**

Sledi poglavje, ki se navezuje na drugi vidik mikro ravni blaginjskega konteksta in sicer vpliv, ki ga imajo **odnosi in njihova kakovost** na blaginjo otrok v Sloveniji. Indeks se nanaša na ocene otrok o zadovoljstvu z njihovimi odnosi in kakovostjo slednjih. Skupno znaša **74,4** indeksnih točk, kar je razmeroma nizko v primerjavi z ostalimi indeksi mikro, mezo in makro ravni. Sestavljen je iz štirih dimenzij, in sicer:

- **odnosov v družini** (indeks je izračunan z upoštevanjem kategorije kakovosti družinskih odnosov, (odsotnosti) doživljanja nasilja v družini ter možnosti participacije otrok v družini),
- **odnosov med prijatelji** (indeks je izračunan z upoštevanjem kategorije kakovosti prijateljskih odnosov in (odsotnosti) doživljanja medvrstniškega nasilja),

- **odnosov v šoli** (indeks je izračunan z upoštevanjem kategorije kakovosti odnosov z učitelji in sošolci, otrokovega počutja in možnost participacije v šoli) in
- **odnosov v soseski** (indeks je izračunan z upoštevanjem kategorije kakovosti odnosov v soseski) (*postopek izračuna je podrobneje opisan v poglavju metodologije izračuna indeksa*).

SLIKA 6: INDEKS KAKOVOSTI ODNOSOV IN NJEGOVE DIMENZIJE

Ko omenjene dimenzije primerjamo med seboj (glej Sliko 6), se pokaže, da otroci v Sloveniji kot najmanj kakovostne ocenjujejo odnose v šoli (61,4 IT), sledita kakovost odnosov v družini (72 IT) in kakovost odnosov v soseski (80,5 IT), kot najbolj kakovostne pa ocenjujejo odnose med prijatelji (84,2 IT). Vrednost tega indeksa predstavlja eno izmed najvišjih vrednosti med vsemi indeksi na mikro, mezzo in makro ravni.

V času odraščanja so mladostniki tesno vpeti v družinsko okolje, šolo in odnose z vrstniki, ki imajo pomembno vlogo pri njihovem telesnem in duševnem razvoju. Dobro počutje v teh okoljih, zdravo družinsko življenje in podporno šolsko okolje imajo pozitivne dolgoročne učinke tako med odraščanjem kot tudi v odrasli dobi (UNICEF 2020, 23, HBSC 2023, 25). Glede na razmeroma nizke ocene kakovosti teh odnosov med otroki v naši raziskavi, je ključna njihova krepitev.

Indeksi kakovosti vseh odnosov glede na neodvisne spremenljivke

TABELA 12: INDEKSI KAKOVOSTI ODNOSOV GLEDE NA NEODVISNE SPREMENLJIVKE

Neodvisne spremenljivke		SKUPNI INDEKS ODNOSI	INDEKS DRUŽINA	INDEKS PRIJATELJI	INDEKS ŠOLA	INDEKS SOSESKA
Spol	dečki	74,1	70,2	83,0	61,4	81,9
	deklince	75,4	74,3	86,1	61,7	79,5
Razred	6.	78,1	72,1	87,3	69,0	84,4

	7.	75,2	72,1	84,3	60,7	83,8
	8.	71,4	70,5	80,3	57,3	77,7
	9.	73,1	73,3	84,9	58,4	76,1
Regija	vzhodna	74,3	71,2	83,9	62,4	79,9
	zahodna	74,6	72,7	84,4	60,3	81,0
Kraj bivanja	veliko mesto	71,7	71,1	82,4	59,1	74,2
	manjše mesto	73,7	71,9	83,7	60,8	78,6
	manjši kraj	73,8	71,4	83,4	61,7	78,6
	na vasi	76,5	72,7	85,6	62,6	85,2
Država rojstva	v Sloveniji	74,8	72,2	84,7	61,4	81,2
	izven Slovenije	69,5	69,4	77,0	60,8	71,0
Vrednost indeksa		74,4	72,0	84,2	61,4	80,5

V splošnem so glede na skupni indeks o odnosih (v tabeli 13 glej *Skupni indeks* odnosi) največje razlike opazne pri ocenah kakovosti odnosov glede na državo rojstva otrok. Otroci rojeni v Sloveniji svoje odnose ocenjujejo kot veliko bolj kakovostne (za 5,3 IT) v primerjavi z otroki, rojenimi izven nje. Pomembne razlike se pokažejo tudi med posameznimi razredi osnovne šole. Otroci v najnižjem razredu, tj. šesti razred, odnose ocenjujejo kot najbolj kakovostne, v višjih razredih pa ta ocena postopoma pada. Prav tako otroci, ki živijo na vasi (predvsem v primerjavi s tistimi iz velikih mest), svoje odnose vrednotijo kot bistveno bolj kakovostne. Dekleta v splošnem svoje odnose ocenjujejo kot nekoliko, a ne bistveno bolj kakovostne v primerjavi z dečki, medtem ko med regijama ni pomembnih razlik.

Pri nadaljnji primerjavi različnih skupin otrok in vrednotenju posameznih dimenzij odnosov opazimo podobne vzorce. Otroci rojeni v Sloveniji vse svoje odnose vrednotijo kot bolj kakovostne v primerjavi z otroki, rojenimi izven nje. Največja razlika se pokaže pri oceni odnosov v soseski (za 10,2 IT). Najstarejši otroci (9. razred) bolje vrednotijo le družinske odnose, medtem ko najmlajši otroci najboljše vrednotijo svoje odnose med prijatelji, v soseski in šoli. Pri zadnji je razkorak največji, in sicer za 10,6 IT. Glede na spol se pri vseh dimenzijah pokažejo majhne razlike, pri čemer deklice nekoliko bolje vrednotijo svoje družinske odnose, odnose med prijatelji in v šoli, dečki pa odnose v soseski. Prav tako se pokaže, da otroci, ki bivajo na vasi vse svoje odnose ocenjujejo kot najbolj kakovostne. Razlika je najbolj opazna pri vrednotenju odnosov v soseski, ki v primerjavi z otroki, ki bivajo v velikih mestih, znaša kar 11 IT. Med regijama pri nobeni dimenziji ni opaziti pomembnih razlik.

V nadaljevanju se bomo podrobneje osredotočili na posamezne štiri dimenzije odnosov.

Indeks kakovosti družinskih odnosov

Indeks kakovosti družinskih odnosov znaša **72,0** indeksnih točk. Sestavljen je iz treh kategorij:

- **ocene zadovoljstva in kakovosti družinskih odnosov**, ki je dalje sestavljena iz podkategorije družinskih odnosov med različnimi člani družine in podpore staršev pri šolanju otrok,
- **občutka varnosti otrok**, ki je dalje sestavljen iz podkategorije doživljanja nasilja s strani sorojencev in odraslih članov družine ter
- **možnosti participacije v družini**.

Podporno družinsko okolje, odnosi in primerna komunikacija so ključnega pomena za razvoj, dobro počutje in zdravje otrok ter predstavlja varovalni dejavnik pred tveganimi vedenji. V obdobju odraščanja so starši pomemben vir podpore (Jeriček Klanšček idr. 2023, 25³⁵).

TABELA 13: INDEKSI ODNOSOV DRUŽINSKIH ODNOSOV GLEDE NA NEODVISNE SPREMENLJIVKE

Neodvisne spremenljivke		SKUPNI INDEKS DRUŽINA	ZADOVOLJSTVO	(NE)NASILJE	PARTICIPACIJA
Spol	dečki	70,2	83,1	79,3	48,1
	deklince	74,3	82,5	79,3	61,2
Razred	6.	72,1	85,3	81,4	49,4
	7.	72,1	82,7	78,7	55,1
	8.	70,5	80,7	77,4	53,3
	9.	73,3	81,4	78,4	60,0
Regija	vzhodna	71,2	82,7	79,5	51,4
	zahodna	72,7	82,3	78,5	57,4
Kraj bivanja	veliko mesto	71,1	81,5	77,2	54,6
	manjše mesto	71,9	82,6	79,0	53,9

³⁵ Jeriček Klanšček, Furman, Lucija, Roškar, Maja, Drev, Andreja, Pucelj, Vesna, Koprivnikar, Helena, Zupanič, Tina in Aleš Korošec. 2023. Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji, izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2022. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno prek: https://nijz.si/wp-content/uploads/2023/10/HBSC_e_verzija_pop_2023-2.pdf (31. 1. 2024).

	manjši kraj	71,4	80,9	77,5	56,0
	na vasi	72,7	83,6	80,4	54,0
Država rojstva	v Sloveniji	72,2	82,7	79,2	54,6
	izven Slovenije	69,4	80,0	76,9	51,2
Vrednost indeksa		72,0	82,5	79,0	54,4

Med omenjenimi kategorijami se pokažejo pomembne razlike, saj otroci najvišje ocenjujejo zadovoljstvo in kakovost družinskih odnosov (82,5 IT), sledi občutek varnosti oz. doživljanje (ne)nasilja v družini (79 IT), najslabše pa ocenjujejo možnost participacije v družini (54,4 IT).

Indeks **participacije otrok v družini** se nanaša na otrokovo možnost (so)odločanja o zadevah, ki so zanje pomembne oz. se ga tičejo. Občutek, da imajo možnosti (so)odločanja, je nizek pri vseh različnih skupinah otrok, vendar se pokažejo določene razlike predvsem glede na spol in starost. Deklice, najstarejši otroci in otroci iz zahodne regije v veliko večji meri ocenjujejo, da imajo možnost participacije v družini, po drugi strani pa slednje najslabše ocenjujejo dečki, najmlajši otroci, otroci iz vzhodne regije in rojeni izven Slovenije. Glede na nizke vrednosti med vsemi otroki, je ključno krepiti razumevanje pomena participacije otrok ter njeno udejanjenje tako med otroki kot tudi v družini.

TABELA 14: INDEKSI ZADOVOLJSTVA Z DRUŽINSKIMI ODNOSI GLEDE NA NEODVISNE SPREMENLJIVKE

Neodvisne spremenljivke		SKUPNI INDEKS ZADOVOLJSTVO	ODNOSI	ODNOSI Z MAMO	ODNOSI Z OČETOM	PODPORA
Spol	dečki	83,1	86,8	88,1	88,5	83,7
	deklice	82,5	85,7	88,5	84,2	83,4
Razred	6.	85,3	89,2	91,3	90,4	86,6
	7.	82,7	86,7	89,3	87,2	85,2
	8.	80,7	83,9	85,6	83,4	79,9
	9.	81,4	84,4	85,8	83,5	81,1
Regija	vzhodna	82,7	85,9	87,7	85,9	82,8
	zahodna	82,3	86,1	88,3	86,4	83,6

Kraj bivanja	veliko mesto	81,5	85,8	88,5	86,1	81,8
	manjše mesto	82,6	86,2	88,0	86,8	84,4
	manjši kraj	80,9	84,3	86,5	84,1	81,2
	na vasi	83,6	86,7	88,3	86,8	84,0
Država rojstva	v Sloveniji	82,7	86,3	88,3	86,3	83,5
	izven Slovenije	80,0	83,1	83,8	84,2	79,2
Vrednost indeksa		82,5	86,0	88,0	86,2	83,2

Med različnimi skupinami otrok v Sloveniji ni večjih razlik glede **zadovoljstva z družinskimi odnosi**. Največje razlike se pokažejo glede na starost otrok (pri čemer jih najmlajši otroci beležijo najboljše). Poleg tega deklice; otroci, ki bivajo na vasi; v vzhodni regiji in so rojeni v Sloveniji nekoliko, a ne bistveno boljše vrednotijo zadovoljstvo in kakovost družinskih odnosov.

Kakor omenjeno pa je ta kategorija sestavljena iz dveh podkategorij, in sicer posameznih odnosov v družini (in sicer odnosa z mamo, očetom, skrbnikom in ostalimi družinskimi člani oz. člani gospodinjstva) (ki znaša 86 IT) ter podpore staršev pri šolanju (ki znaša 83,2 IT). Ob tem ponovno ne beležimo večjih razlik med različnimi skupinami otrok med različnimi skupinami otrok ni večjih razlik. Vendar so posamezni odnosi v družini in občutek podpore s strani staršev boljše vrednoteni med najmlajšimi otroki (kar s starostjo upada); dečki; otroki rojenimi v Sloveniji in otroki iz zahodne regije ter tistimi, ki bivajo na vasi in/ali v manjšem mestu. Če podrobneje pogledamo vrednosti, ki kažejo na kakovost odnosa z mamo in očetom lahko opazimo razlike glede na spol. Deklice imajo namreč (nekoliko) boljši odnos z mamo, medtem ko imajo dečki (precej) boljši odnos z očetom. Z večjo starostjo otrok je viden pomemben upad pri kakovosti odnosov z obema staršema. Pokažejo se tudi razlike med otroki, rojenimi v Sloveniji, ki imajo v primerjavi z otroki rojenimi izven nje, boljše odnose z obema staršema (še posebej z mamo). Med regijama in kraji bivanja pa ni pomembnih razlik.

Podrobnejši odgovori otrok pokažejo, da se v Sloveniji:

- 79,3 % otrok se zelo dobro razume z mamo; 75 % otrok pa se zelo dobro razume z očetom,
- 76,5 % otrok se zelo strinja s trditvijo, da se lahko ob težavah zanesejo na mamino pomoč; kar velja 68,5 % otrok glede očetove pomoči,
- 63 % otrok se zelo strinja s trditvijo, da si mama vzame čas za pogovor z njimi; kar glede očeta velja za polovico otrok (51,4 %),

- po drugi strani pa se polovica otrok zelo strinja, da jih tako mama (50,7 %) kot oče (52,9%) pogosto pohvalita.

Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji pokaže, da visoko podporo svoje družine občuti 62,7 % mladostnikov, kar s starostjo upada. Delež dečkov, ki občuti visoko podporo je v primerjavi z deklicami večji. Večina mladostnikov (78,2 %) se lahko/zelo lahko pogovarja z mamo o stvareh, ki jih težijo; dve tretjini mladostnikov (64 %) pa z očetom. S starostjo se oba deleža znižujeta. Dečki se v primerjavi z deklicami lažje pogovarjajo tako z mamo kot z očetom (HBSC 2023, 25–26). Zagotavljanje podpore s strani družine in staršev je ključno za otrokovo (čustveno) blaginjo (UNICEF 2022, 24) kot tudi učno uspešnost (PISA 2022, 89).

TABELA 15: INDEKSI ZADOVOLJSTVA Z DRUŽINSKIMI ODNOSI GLEDE NA NEODVISNE SPREMENLJIVKE

Neodvisne spremenljivke		SKUPNI INDEKS (NE)NASILJE	(NE)NASILJE OTROCI	(NE)NASILJE ODRASLI
Spol	dečki	79,3	67,7	87,0
	deklice	79,3	69,2	87,3
Razred	6.	81,4	73,1	87,7
	7.	78,7	66,1	87,8
	8.	77,4	65,0	85,3
	9.	78,4	68,8	86,7
Regija	vzhodna	79,5	63,6	85,9
	zahodna	78,5	69,5	87,9
Kraj bivanja	veliko mesto	77,2	66,5	86,3
	manjše mesto	79,0	70,4	85,9
	manjši kraj	77,5	63,6	85,3
	na vasi	80,4	69,5	88,3
Država rojstva	v Sloveniji	79,2	68,3	87,1
	izven Slovenije	76,9	67,7	83,3
Vrednost indeksa		79,0	68,2	86,9

Kategorija **občutka varnosti v družini** se nanaša na pogostost doživljanja nasilja v družini oz. odsotnost slednjega. Sestavljena je iz dveh podkategorij, in sicer doživljanja nasilja s strani drugih otrok in odraslih oseb, s katerimi živijo. Ključno je poudariti, da nižja vrednost indeksa pomeni, da so otroci poročali o pogostejšem doživljanju verbalnega/fizičnega nasilja v družini. Med različnimi skupinami otrok se v splošnem ne pokažejo pomembna odstopanja glede doživljanja nasilja v družini, vendar pa so razlike vidne ob podrobnejšem pogledu doživljanja nasilja s strani otrok oz. odraslih. O doživljanju več nasilja s strani otrok kot tudi odraslih namreč poročajo dečki (v primerjavi z deklicami), otroci rojeni izven Slovenije (v primerjavi z otroki rojenimi v Sloveniji) in otroci iz vzhodne regije. Najmanj nasilja doživljajo najmlajši otroci, s starostjo pa se ta pojavnost stopnjuje. Manj nasilja s strani drugih otrok doživljajo otroci, ki bivajo v manjšem mestu ali na vasi; s strani odraslih pa predvsem tisti, ki bivajo na vasi.

Podrobnejši odgovori nakazujejo na razmeroma visoko pojavnosti nasilja v družini v Sloveniji, predvsem verbalnega nasilja v obliki kričanja. Poročajo predvsem o visoki stopnji doživljanja raznih oblik nasilja s strani drugih otrok, in sicer:

- 43,7 % otrok je v zadnjem mesecu enkrat ali večkrat doživelo udarec s strani drugih otrok,
- 49,9 % otrok je v zadnjem mesecu enkrat ali večkrat doživelo žaljenje ali zbadanje s strani drugih otrok v družini,
- 53,7 % pa poroča, da so v zadnjem mesecu drugi otroci enkrat ali večkrat kričali nanje.

S strani odraslih oseb, s katerimi živijo pa poročajo o nižji stopnji doživetega nasilja, in sicer:

- 12,2 % otrok je v zadnjem mesecu enkrat ali večkrat doživelo udarec s strani odraslih,
- 14,1 % otrok je v zadnjem mesecu enkrat ali večkrat doživelo žaljenje ali zbadanje s strani odraslih, s katerimi živijo,
- kar 46,7 % pa poroča, da so v zadnjem mesecu odrasli enkrat ali večkrat kričali nanje.

Ob tem pa je pomembno izpostaviti, da se 61,4 % otrok ob doživljanju raznih oblik nasilja s strani drugih otrok v družini in kar 78,6 % otrok ob doživljanju raznih oblik nasilja s strani odraslih, s katerimi živijo, ni obrnilo na nikogar. Glede na visoko stopnjo poročanja o doživljanju nasilja v družini in nizko stopnjo iskanja podpore je torej ključno sistematično zagotavljanje večja ozaveščenosti o nasilju v družini, predvsem pa varnosti otrok. Potrebno je vzpostaviti občutek zaupanja pri iskanju podpore oz. pomoči.

Indeks odnosov med prijatelji

Indeks odnosov med prijatelji je, kakor že omenjeno, med najvišjimi indeksi na sploh in znaša **84,2** indeksnih točk. Sestavljen je iz dveh kategorij in sicer:

- **ocene zadovoljstva in kakovosti odnosov med prijatelji**, ki znaša visokih 84,8 IT ter
- **(odsotnosti) doživljanja medvrstniškega nasilja**, ki znaša 83,5 IT.

Izmerjena visoka ocena kakovosti odnosov med prijateljev otrok v Sloveniji je zelo vzpodbudna. Medvrstniški odnosi so tekom odraščanja izredno pomembni. Vplivajo na razvoj identitete, osebnih in socialnih kompetenc ter otrokovo blaginjo (Jeriček Klanšček idr. 2023, 25³⁶, UNICEF 2020, 24).

TABELA 16: INDEKSI ODNOSOV MED PRIJATELJI GLEDE NA NEODVISNE SPREMENLJIVKE

Neodvisne spremenljivke		SKUPNI INDEKS PRIJATELJI	INDEKS ZADOVOLJSTVA	INDEKS (NE)NASILJA
Spol	dečki	83,0	83,8	82,2
	deklice	86,1	86,5	85,7
Razred	6.	87,3	88,1	86,4
	7.	84,3	86,8	81,9
	8.	80,3	81,0	79,7
	9.	84,9	83,5	86,2
Regija	vzhodna	83,9	84,2	83,5
	zahodna	84,4	85,4	83,5
Kraj bivanja	veliko mesto	82,4	84,1	80,6
	manjše mesto	83,7	83,5	83,9
	manjši kraj	83,4	85,3	81,5
	na vasi	85,6	85,7	85,4
Država rojstva	v Sloveniji	84,7	85,2	84,2
	izven Slovenije	77,0	80,1	73,8
Vrednost indeksa		84,2	84,8	83,5

Med različnimi skupinami otrok v Sloveniji ni večjih razlik glede **zadovoljstva s prijateljskimi odnosi**. Deklice so nekoliko bolj zadovoljne v primerjavi z dečki, večje razlike pa se kažejo predvsem

³⁶ Jeriček Klanšček, Furman, Lucija, Roškar, Maja, Drev, Andreja, Pucelj, Vesna, Koprivnikar, Helena, Zupanič, Tina in Aleš Korošec. 2023. Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji, izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2022. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno prek: https://nijz.si/wp-content/uploads/2023/10/HBSC_e_verzija_pop_2023-2.pdf (31. 1. 2024).

glede na starost (med šestošolci in osmošolci) ter med otroki, rojenimi v Sloveniji in izven nje. Ravno otroci rojeni izven Slovenije so na splošno najmanj zadovoljni s prijateljskimi odnosi in njihovo kakovostjo.

Zadovoljstvo z odnosi in kakovostjo se odraža tudi v podrobnejših odgovorih otrok, saj:

- 87,3 % otrok poroča, da prijatelji lepo ravnajo z njimi in meni, da bi jim pomagali, če bi potrebovali pomoč,
- 87,5 % otrok ima vsaj enega prijatelja, ki mu lahko zaupajo svoje težave,
- 88,8 % pa otrok ocenjuje, da ima dovolj prijateljev.

Nekoliko več kot tretjina otrok (35,3 %) poroča, da se izven šole s prijatelji v živo družijo enkrat do dvakrat tedensko, medtem ko se približno tretjina otrok (34 %) preko spleta s prijatelji družijo vsakodnevno – kar v večji meri velja za dekleta (38,4 %), kakor dečke (28,4 %).

Pridobljeni podatki so skladni z ugotovitvami raziskave o z zdravjem povezanih vedenjih v šolskem obdobju, ki ugotavlja, da 61,1 % mladostnikov v Sloveniji čuti visoko podporo prijateljev, kar nekoliko bolj velja za dekleta kot dečke. Prav tako ima vsakodnevne stike preko spleta z dobrimi prijatelji nekaj več kot polovica mladostnikov, kar je bistveno pogosteje pri dekletih (HBSC 2023, 24).

Drugi pomemben vidik pri odnosih med prijatelji je **(ne)doživljanje medvrstniškega nasilja³⁷**. Med različnimi skupinami otrok se ob tem pokažejo nekoliko pomembnejše razlike. V največji meri ga doživljajo otroci rojeni izven Slovenije; sledijo osmošolci; otroci, ki bivajo v velikem mestu in dečki.

Razsežnost pojavnosti medvrstniškega nasilja pa nakazuje podrobnejša analiza odgovorov otrok. Skoraj tretjina otrok (31,6 %) v Sloveniji poroča, da so v zadnjem mesecu doživeli razne oblike medvrstniškega nasilja. Kot najpogostejša oblika se pokaže izključevanje iz družbe (15,1 %), sledi zbadanje, sramotenje, ustrahovanje ali žaljenje v živo (13,5 %), obrekovanje in širjenje lažnih govoric o žrtvi (13,2 %), kraja osebnih stvari (9,9 %), telesno poškodovanje, udarec ali pretep (6,4 %), prisila narediti nekaj, česar oseba ni želela (5,4 %) ter zbadanje, sramotenje, ustrahovanje ali žaljenje prek spleta (4,7 %). Razlike glede na spol se pokažejo predvsem pri doživljanju izključevanja iz družbe (o čemer poroča 19,3 % deklic in 10,2 % dečkov), obrekovanju in širjenju laži o žrtvi (o čemer poroča 15,3 % deklic in 10,2 % dečkov) ter fizičnem nasilju (o čemer poroča 9,1 % dečkov in 3,1 % deklic). Otroci, ki poročajo o nasilju, so največ primerov doživeli v šoli, saj to znaša 63,7 %. Dodatno zaskrbljujoč je podatek, da se 62,4 % otrok ob doživljanju medvrstniškega nasilja ni obrnilo na nikogar. Ob tem se pokažejo razlike glede na starost, saj se šestošolci (52,1 %) in sedmošolci (43 %) pogosteje obrnejo po pomoč v primerjavi s starejšimi otroki (med osmošolci 29,7 %, devetošolci pa le 25,6 %). Najpogostejši odgovor o tem, kako se običajno odzovejo na

---

³⁷ O medvrstniškem nasilju govorimo »kadar povzročitelj nasilja namerno, ponavljajoče se izvaja različne oblike nasilja (fizično, spolno, psihično, socialno ali ekonomsko nasilje) nad drugo, navadno ranljivejšo osebo (podobne ali enake starosti)« (HBSC 2023, 82). Pogosto je prikrito in žrtve o njem ne poročajo. Pojavnost se razlikuje glede na razvojna obdobja, najvišja je v obdobju poznega otroštva in zgodnjega mladostništva, nato s starostjo upada.

medvrstniško nasilje je, da se osamijo; stepejo; so prestrašeni; se uprejo; želijo se maščevati, manj pogosto pa se tudi umaknejo ter se počutijo jezne in prizadete.

Ugotovitve so skladne z že obstoječimi raziskavami, ki ugotavljajo prisotnost medvrstniškega nasilja v Sloveniji. V raziskavi o z zdravjem povezani vedenji med mladostniki v Sloveniji je približno vsak četrty (26,8 %) otrok poročal, da je bil žrtev trpinčenja v šoli vsaj enkrat v zadnjih nekaj mesecih, kar se s starostjo znižuje (HBSC, 2023, 83). Glede na negativne vplive, ki jih ima lahko nasilje na telesno in duševno zdravje, čustveno stanje otrok, njihove medosebne odnose ter učni uspeh (UNICEF 2020, 25, PISA, 2022, 82, HBSC 2023, 82), je ključno intenzivneje nasloviti ta družbeni problem, predvsem iz vidika ozaveščanja in krepitev podpore ter vzpostavljanja zaupanja otrok za iskanje podpore/pomoči.

Indeks kakovosti odnosov v šoli

Indeks odnosov v šoli ima relativno nizko vrednost, in sicer **61,4** indeksnih točk. Sestavljen je iz štirih kategorij, med katerimi se pojavljajo velike razlike, in sicer:

- **kakovosti odnosa s sošolci** (ki ima najvišjo vrednost 73,3 IT),
- **kakovosti odnosa z učitelji** (z vrednostjo 66,8 IT),
- **možnosti participacije v šoli** (z vrednostjo 60,5 IT) in
- **počutja v šoli** (ki ima izredno nizko vrednost, in sicer 45,2 IT).

Šola predstavlja pomemben prostor, kjer otroci preživijo velik del svojega vsakdanjika. Podporno šolsko okolje tako s strani učiteljev kot sošolcev je izredno pomembno in pozitivno vpliva na zdravje ter zadovoljstvo otrok (HBSC 2023, 25). Odnosi med učenci in njihovimi učitelji pomembno vplivajo tudi na učenje, občutke povezane s šolo in doseganje boljših rezultatov (UNICEF 2020, 26, PISA 2022, 84). Glede na razmeroma nizko izmerjeno oceno kakovosti odnosov v šoli med otroki v Sloveniji, je ključno spodbujati in oblikovati bolj podporno učno okolje, v katerem bodo učenci čutili pripadnost.

TABELA 17: INDEKSI KAKOVOSTI ODNOSOV V ŠOLI GLEDE NA NEODVISNE SPREMENLJIVKE

Neodvisne spremenljivke		INDEKS ŠOLA	POČUTJE	UČITELJI	SOŠOLCI	PARTICIPACIJA
Spol	dečki	61,4	43,6	66,3	75,4	60,8
	deklice	61,7	47,2	67,7	71,9	60,4
Razred	6.	69,0	55,6	74,5	78,5	67,6
	7.	60,7	44,0	65,6	75,6	57,9
	8.	57,3	39,6	63,4	69,4	57,4
	9.	58,4	41,4	63,4	69,6	59,1
Regija	vzhodna	62,4	46,2	68,8	73,2	61,9

	zahodna	60,3	44,1	64,7	73,4	59,0
Kraj bivanja	veliko mesto	59,1	41,4	63,7	71,2	60,3
	manjše mesto	60,8	44,8	66,5	72,1	60,3
	manjši kraj	61,7	46,4	68,3	72,0	61,0
	na vasi	62,6	46,7	67,8	75,3	60,5
Država rojstva	v Sloveniji	61,4	45,2	66,7	73,9	60,2
	izven Slovenije	60,8	45,4	67,9	65,4	64,5
Vrednost indeksa		61,4	45,2	66,8	73,3	60,5

Glede na skupni indeks kakovosti odnosov v šoli med različnimi skupinami otrok ni velikih razlik. Te so opazne le glede na starost. Velik razkorak je prisoten predvsem med šestošolci in osmošolci, za kar 11,7 IT. Podrobnejši pregled posameznih kategorij prav tako pokaže velike razlike med starostnimi skupinami. Šestošolci najbolje vrednotijo vse kategorije odnosov v šoli, kar s starostjo upada. Največji razkorak beležimo glede počutja v šoli, in sicer za kar 16 IT med šestošolci in osmošolci. Ti poročajo o najslabšem počutju povezanim s šolo med vsemi skupinami otrok. Glede na spol ni večjih razlik, čeprav deklice bolje ocenjujejo počutje v šoli in kakovost odnosa z učitelji, dečki pa kakovost odnosa s sošolci in možnost participacije. Otroci, rojeni izven Slovenije bolje ocenjujejo svoje počutje v šoli, kakovost odnosa z učitelji in možnost participacije, po drugi strani pa otroci rojeni v Sloveniji veliko bolje ocenjujejo kakovost odnosov s sošolci (za 8,5 IT). Glede na kraj bivanja se pokaže, da odnose v šoli bolje vrednotijo otroci, ki bivajo na vasi (počutje in odnose z učitelji) in v manjših krajih (odnose s sošolci in možnost participacije), medtem ko otroci iz velikih mest najslabše vrednotijo vse kategorije. Med regijama ni pomembnih razlik, vendar otroci v vzhodni regiji v splošnem bolje vrednotijo odnose v šoli.

Nizka ocena **počutja in občutkov, povezanih s šolo**, se odraža v podrobnejših odgovorih otrok, saj:

- tretjini otrok (33,1 %) redno ali nikoli ni zanimivo v šoli, tretjini je vedno ali pogosto zanimivo,
- 35,7 % poroča, da so le redko ali nikoli niso radi v šoli, po drugi strani pa tretjina otrok (33,3 %) poroča, da so vedno ali pogosto radi v šoli,
- 44,6 % otrok si vedno ali pogosto želi, da jim ne bi bilo treba hoditi v šolo,
- poleg tega 26,5 % otrok poroča, da so vedno, 21,2 % pa pogosto pod pritiskom zaradi šolskih obveznosti – kar velja za 54,5 % deklet in 40,7 % dečkov.

Med osmošolci, ki izražajo najslabše počutje v šoli, kar 40 % poroča, da jim v šoli ni nikoli ali jim je le redko zanimivo; kar 42,7 % poroča, da niso nikoli ali so le redko radi v šoli; polovica (52,5 %) si

želi, da jim ne bi bilo treba hoditi v šolo, 56,1 % pa pogosto ali vedno čuti pritisk zaradi šolskih obveznosti.

Naše ugotovitve ne odstopajo od že obstoječih ugotovitev. Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji pokaže, da ima šolo rada manj kot četrtna mladostnikov (22,7 %). Za razliko od naše raziskave sicer ugotavlja, da je ta odstotek višji med starejšimi otroki. Skoraj tretjina mladostnikov poroča, da je zelo obremenjena z delom za šolo. Največ pritiska zaradi šole najstarejši, najmanj pa najmlajši otroci (HBSC 2023, 26). Pomembno je torej prepoznati in nasloviti potrebe otrok ter okrepiti njihovo počutje v in povezano s šolo.

V naši raziskavi polovica otrok (53,9 %) meni, da ima v šoli možnost (so)odločati o stvari, ki so zanje pomembne, s čimer se ne strinja 25,9 % otrok. Zagotavljanje **participacije otrok v šoli** je izredno pomembno za njihovo blaginjo in nadaljnji razvoj, ob tem pa je pomembno tudi spremljanje zagotavljanja participacije in beleženje občutka otroka, da je njihov glas slišan (UNICEF 2020, 27).

Podrobnejši pregled odgovorov otrok glede **kakovosti odnosa z učitelji** pokaže, da:

- 55 % otrok meni, da je njihovim učiteljem mar zanje, s čimer se ne strinja petina otrok,
- kar 73,4 % otrok pa meni, da bi jim učitelji pomagali, če bi imeli v šoli problem.

V raziskavi o z zdravjem povezanih vedenjih v šolskem obdobju je 44,1 % mladostnikov poročalo, da občutijo visoko podporo s strani učiteljev, ta odstotek pa je najnižji med najstarejšimi in med najmlajšimi otroki. Poleg tega pokaže, da dečki občutijo visoko podporo učiteljev pomembno višji meri kot deklice (HBSC 2023, 27), česar naša raziskava ne potrди. Raziskava PISA (2022, 84) ugotavlja, da učenci v Sloveniji poročajo o precej nižji kakovosti odnosov z učitelji v primerjavi s povprečjem držav članic OECD.

Naj izpostavimo še nekaj pomembnih podatkov, ki odražajo **kakovost odnosa s sošolci**:

- 77,3 % otrok meni, da njihovi sošolci lepo ravnajo z njimi,
- 69,6 % otrok se ob svojih sošolcih počuti varno, kar ne velja za desetino otrok,
- 62,8 % otrok si ne želi, da bi imela drugače sošolce, kar pa velja za približno petino otrok,
- 74,5 % otrok pa meni, da bi jim sošolci pomagali, če bi potrebovali pomoč.

Pridobljeni podatki ne odstopajo od obstoječih raziskav. Raziskava, izvedena med mladostniki v Sloveniji, pokaže, da podporo s strani sošolcev visoko ocenjuje 59,6 %. Ta odstotek je v vseh starostnih skupinah, razen med najmlajšimi otroki, pomembno nižji med dekletimi kot med dečki (HBSC 2023, 26).

Indeks odnosi v soseski

Soseske predstavljajo pomembno okolje za otroka, predvsem iz vidika prostora, kjer se igrajo in preživljajo svoj prosti čas. Obstoječe raziskave kažejo, da so otroci, ki živijo v soseskah z urejenimi igrišči in infrastrukturo za igranje, običajno srečnejši od tistih, ki tega nimajo (UNICEF 2020, 33).

V Sloveniji otroci izražajo visoko stopnjo **zadovoljstva s svojo sosesko** in tamkajšnje odnose ocenjujejo kot kakovostne, saj indeks dosega vrednost **80,5** indeksnih točk. To se odraža tudi v podrobnih odgovorih otrok, saj (se):

- kar 86,1 % otrok se strinja oz. popolnoma strinja, da se v svoji soseski počutijo varno,
- 83,1 % meni, da je v njihovi soseski dovolj površin za preživljanje prostega časa,
- 82,9 % otrok se strinja oz. popolnoma strinja s trditvijo, da jim je njihova soseska všeč,
- 78,4 % meni, da imajo s sosedi dobre odnose,
- 71,1 % otrok pa verjame, da bi jim sosedi pomagali, če bi rabili pomoč.

Po drugi strani se 11,6 % otrok strinja oz. popolnoma strinja, s tem, da bi si želeli živeti v drugi soseski. Podobni vzorci se pokažejo tudi pri odgovorih otrok, ki živijo v dveh različnih soseskah, torej ločeno pri mami in očetu. Nekolikšne razlike se pokažejo le glede zadovoljstva z okolico. Glede soseske, kjer bivajo pri mami, se namreč 67 % otrok strinja, da jim je všeč, medtem, ko bi 15,7 % raje živelo drugod; soseska, kjer bivajo pri očetu, pa je všeč 70,4 % otrokom, medtem, ko bi 14,5 % raje živelo drugod.

Kot smo že omenili, se največje razlike v oceni zadovoljstva in kakovosti odnosov v soseski med različnimi skupinami otrok kažejo predvsem med otroki, ki bivajo na vasi in v velikih mestih (za 11 IT) ter med otroki, ki so rojeni v Sloveniji in izven nje (za 10,2 IT). To kaže na potrebo po poglobljenem raziskovanju potreb in zagotavljanju dostopnosti kakovostnega bivalnega okolja za vse otroke. Posebno pozornost je treba nameniti zlasti otrokom, ki živijo v velikih mestih in so rojeni izven Slovenije.

3.1.2. Mezzo raven blaginjskega konteksta

V tem delu poročila nas zanima, kakšni so družinski viri oz. okoliščine, v katerih odraščajo otroci. Ti viri oz. okoliščine se nanašajo na tri ključne dimenzije, in sicer na:

- stanovanjske pogoje
- finančne pogoje
- materialne pogoje

Dimenzije družinskih virov oz. socio-ekonomskega ozadja niso ključne le same po sebi, ker pomembno vplivajo na blaginjske izide in neposredno na vsakdanjik otrok, ampak tudi zato, ker obstaja pomembna povezava med njimi in učno uspešnostjo otrok, ki ga prav tako razumemo kot blaginjski izid. To povezavo med drugimi v Sloveniji potrjuje raziskava PISA 2022, ki izpostavlja, da »v Sloveniji prihaja do velikih razlik v matematičnih dosežkih med učenci in učenkami iz različnih socialno-ekonomskih okolij.« (PISA 2023, 73^{38,39})

Družinski viri so zato toliko bolj pomembni. Razumemo jih lahko kot socio-ekonomsko ozadje, v katerem odrašča otrok. Ti družinski viri so lahko bolj ali manj oporni in zato predstavljajo enega

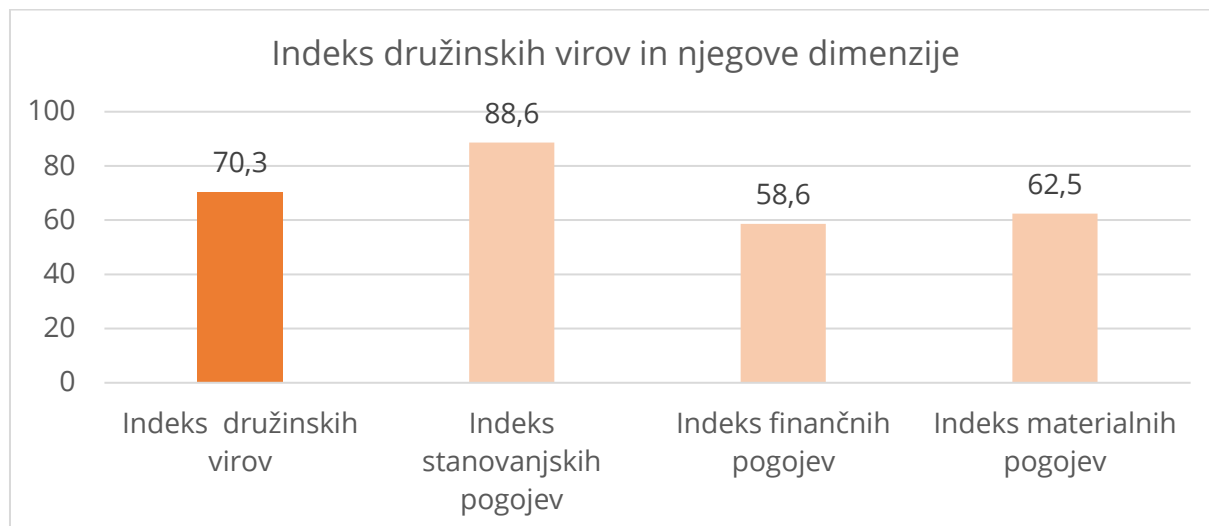
---

³⁸ PISA 2022: program mednarodne primerjave dosežkov učencev in učenk: nacionalno poročilo s primeri nalog iz matematike / [uredili Klaudija Šterman Ivančič in Ana Mlekuž]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2023.

³⁹ Razlika v povprečnem matematičnem dosežku med učenci in učenkami, ki se glede na vrednost indeksa socialno-ekonomskega statusa umeščajo v zgornjo četrtino vrednosti indeksa (532 točk), in tistimi, ki se umeščajo v spodnjo četrtino indeksa (440 točk), je 92 točk, kar predstavlja več kot eno raven matematične pismenosti PISA« (PISA 2023, 73)

izmed ključnih napovednikov blaginjskega izida. Izračunani indeks teh virov na lestvico od 0 do 100, znaša 70,3 indeksnih točk (za podrobnosti glej metodologijo). Če dimenzije indeksa med seboj primerjamo, lahko ugotovimo, da anketiranci najboljše ocenjujejo dimenzijo »stanovanjski pogoji« (88,6 indeksnih točk), sledi dimenzija »materialni pogoji« (62,5), najslabše pa v povprečju ocenjujejo sestavljeno spremenljivko oz. dimenzijo »finančni pogoji« s skupno povprečno vrednostjo 58,6. V skladu z našim otrokocentričnim pristopom gre za oceno otrok in ne objektivne kazalnike družinskih virov.

SLIKA 7: INDEKS DRUŽINSKIH VIROV IN NJEGOVE DIMENZIJE

Če prikazani **indeks družinskih virov** ilustriramo s podrobnejšimi podatki znotraj **dimenzije »finančni pogoji«**, lahko izpostavimo nekaj povednih podatkov. Ugotovimo lahko npr., da si:

- 19,1 % vseh anketirancev precej težje ali malo težje od sovrstnikov privošči počitnice v tujini.
- 19,2 % vseh anketirancev precej težje ali malo težje kupi, kar si želijo.

Znotraj dimenzije **materialnih pogojev**, kjer so se anketiranci uvrščali med vrstnike glede na percipirano kakovost materialnih stvari, ki jih imajo, lahko prav tako izpostavimo nekatere zanimive podatke (in ne vseh kazalnikov, iz katerih ja ta dimenzija sestavljena):

- 9,5 % anketirancev meni, da so njihove obleke in obutev precej oz. malo slabše od vrstnikovih, medtem ko jih kar 26,4 meni, da so malo oz. precej boljše.
- Skoraj ena tretjina (30,2 %) anketirancev meni, da je njihov mobilni telefon precej oz. malo slabši od telefonov vrstnikov, skoraj enak delež (30,8 %) pa meni, da je malo oz. precej boljši.
- Zelo podobna situacije je glede višine žepnine, kjer 15,5 % anketirancev meni, da imajo precej oz. malo slabšo žepnino od drugih, medtem, ko je 15,1 % takih, ki menijo, da imajo malo oz. precej boljšo žepnino od sovrstnikov.

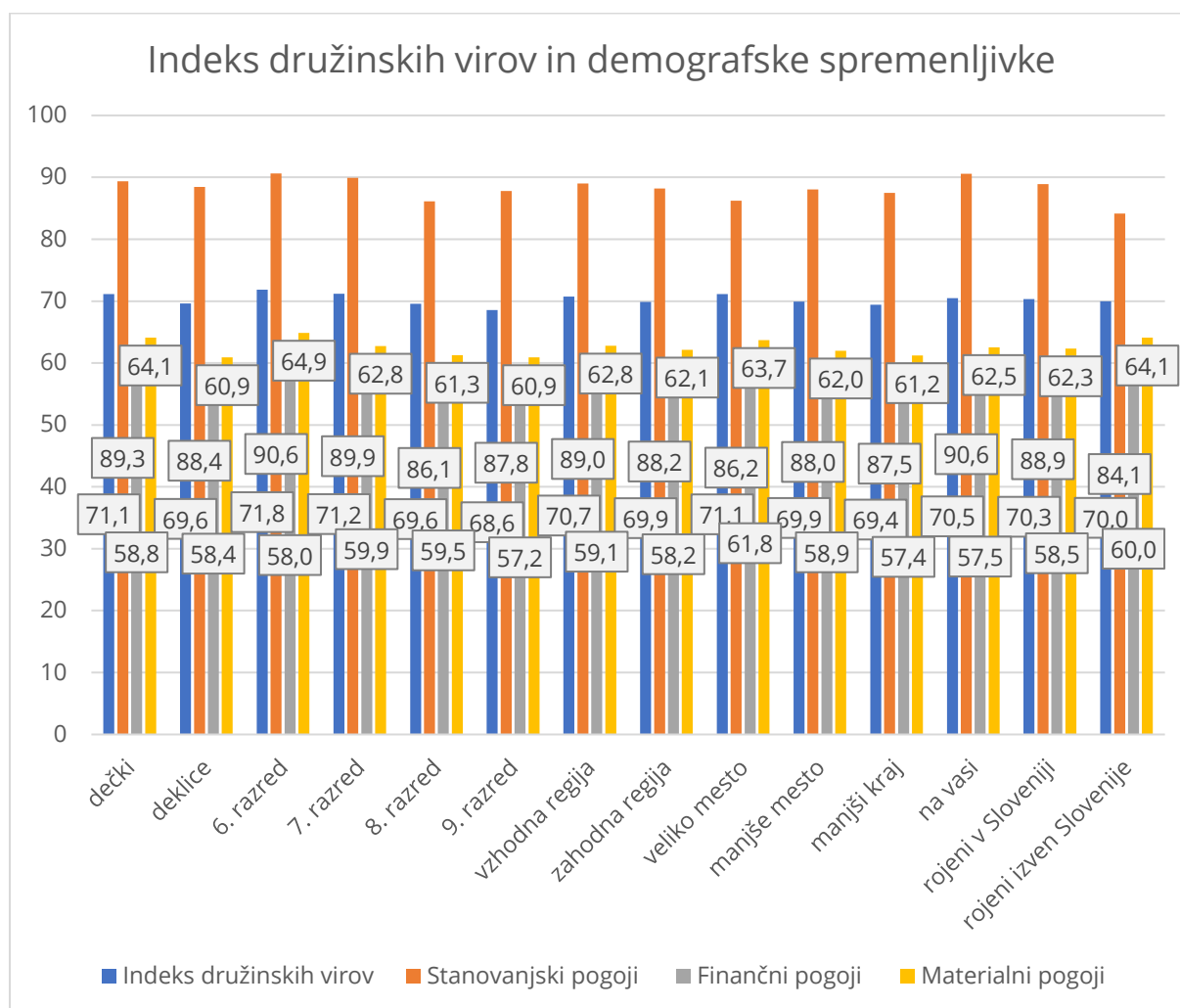
Zanimivo je podrobneje analizirati dimenzijo **»stanovanjskih pogojev«**, kjer navadno v primerjalnem kontekstu evropskih držav v Sloveniji beležimo podpovprečne rezultate (glej nadaljevanje). Naši podatki tega ne podpirajo v celoti. Anketiranci namreč svoje stanovanjske pogoje v nasprotju s tem ocenjujejo dobro, in sicer v povprečju z 88,6 indeksnimi točkami.

Naj navedemo nekaj podatkov, ki prispevajo k tej dobri oceni dimenzije:

- kar 57,6 % anketirancev se zelo strinja, da ima doma dovolj miru za učenje,
- kar 71,8 % se zelo strinja, da ima stanovanje/hiša, kjer živijo, dovolj prostora,
- kar 80,5 % anketirancev se strinja, da se v stanovanju/hiši, kjer živijo, počutijo dobro,
- 56,8 % se jih sploh ne strinja, da bi radi živeli v drugem stanovanju/hiši.

Zgoraj smo prikazali splošne podatke anketirancev. Kakšne pa so razlike v rezultatih, če podatke prikažemo glede na nekatere najpomembnejše demografske spremenljivke (spol, razred, regija, kraj bivanja, državo rojstva)?

SLIKA 8: INDEKS DRUŽINSKIH VIROV IN DEMOGRAFSKE SPREMENLJIVKE

Na splošno lahko ugotovimo, da zelo velikih razlik med vrednostmi zgoraj opisanih indeksov (oz. dimenzij), če jih analiziramo glede na različne socio-demografske spremenljivke (spol, razred, regija, kraj bivanja, država rojstva), ni.

Še največje razlike se pojavijo, ko analiziramo vrednosti indeksov glede na **šolski razred**. Tu je zanimivo, da anketiranci, ki obiskujejo višje razrede osnovne šole, slabše ocenjujejo tako stanovanjske, finančne in materialne pogoje, v katerih živijo, kar seveda vpliva tudi na skupen

indeks družinskih virov, ki je pri starejših zato slabši. Razlike morda res niso velike, a so vseeno opazne.

V tem kontekstu so največje razlike glede na razred, ki ga anketiranci obiskujejo, pojavijo pri oceni **materialnih pogojev**, kjer razlika med vrednostjo indeksa znaša 4 indeksne točke. Ta indeks v naši raziskavi meri, kako otroci ocenjujejo stvari, ki jih imajo v primerjavi z večino sovrstnikov (npr. obleke in obutev, opremo za šport, mobilni telefon, žepnino ipd.). Usmerjen je na predmete, ki jih imajo neposredno otroci. Kaj prispeva k tej razliki? Težko bi rekli, da je ocena materialnih pogojev res pomembno (objektivno) različna glede na starost anketirancev. Bolj se zdi, da so starejši anketiranci v svojih subjektivnih ocenah materialnih pogojev bolj kritični od svojih mlajši vrstnikov.

To ne velja le za naše podatke. Podobno ugotavlja tudi mednarodna *raziskava Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji* (Izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2022), kjer je »med starejšimi mladostniki (15- in 17-letniki) odstotek tistih, ki denarno blagostanje⁴⁰ njihove družine ocenjujejo kot podpovprečno, višji kot med mlajšimi (11- in 13-letniki).« (HBSC 2022⁴¹)

Do enake ugotovitve nas pripelje tudi drugi podoben kazalnik tej raziskavi, ki je primerljiv z našim indeksom materialnih pogojev. To je t. i. FAS lestvica (»Family Affluence Scale«)⁴², pri kateri se izkaže, da je »med 17-letniki odstotek mladostnikov, ki so se uvrstili v nizek rezultat na lestvici FAS, pomembno višji kot v preostalih treh starostnih skupinah.« (HBSC 2022⁴³)

Podobno lahko ugotovimo še za eno dimenzijo našega indeksa družinskih virov, in sicer za **indeks finančnih pogojev**. Ta v naši raziskavi meri, kako težko ali lahko si družina anketirancev v primerjavi z družinami sovrstnikov privoščiti različne stvari (počitnice v tujini, plačljive obšolske aktivnosti, obisk zabavnih aktivnosti ipd.). Za razliko od indeksa materialnih pogojev je indeks finančnih pogojev, usmerjen v percepcijo finančne zmožnosti družine, v kateri otrok oz. mladostnik odraščča. Tu ugotovimo, da se razlike med anketiranci kažejo predvsem glede na velikost kraja, iz katerega le ti prihajajo. Najnižji je indeks finančnih pogojev na vasi, višji pa v večjih krajih in v mestih,

---

⁴⁰ Podpovprečno blagostanje družine. Odstotek mladostnikov, ki so na vprašanje: »Kaj meniš, kako dobro denarno gre tvoji družini?« odgovorili, da ne preveč dobro ali sploh ne dobro (vsi možni odgovori: zelo dobro; še kar dobro; povprečno; ne preveč dobro; sploh ne dobro) (Jeriček idr. 2023)

⁴¹ Jeriček Klanšček, Furman, Lucija, Roškar, Maja, Drev, Andreja, Pucelj, Vesna, Koprivnikar, Helena, Zupanič, Tina in Aleš Korošec. 2023. *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji, izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2022*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Dostopno prek: https://nijz.si/wp-content/uploads/2023/10/HBSC_e_verzija_pop_2023-2.pdf (31. 1. 2024).

⁴² FAS Lestvica »Family Affluence Scale« (FAS). Meri družinsko bogastvo (premožnost) oz. socialnoekonomsko prikrajšanost družine in je sestavljena iz petih postavk: števila avtomobilov v družini, lastne otrokove sobe, lastništva pomivalnega stroja, števila kopalnic v družini in števila računalnikov v družini.

⁴³ »Približno petina (19,8 %) mladostnikov, starih 11, 13, 15 in 17 let, dosegla nizek rezultat na lestvici FAS, kar kaže na nizko premožnost njihove družine oziroma morebitno socialnoekonomsko prikrajšanost. Nekaj manj (18,4 %) mladostnikov pa se je uvrstilo v kategorijo tistih z visokim rezultatom, kar kaže na višjo premožnost njihove družine. Med 17-letniki je odstotek mladostnikov, ki so se uvrstili v nizek rezultat na lestvici FAS pomembno višji kot v preostalih treh starostnih skupinah.« (Jeriček idr. 2023)

kar kaže na razlike v percepciji otrok glede finančnih zmožnosti njihovih staršev, a tudi na percipirano neenakost med vrstniki.

Kar je morda na področju socio-ekonomskega ozadja oz. dimenzij, ki smo jih oblikovali in izmerili, presenetljivo, je **dobra ocena področja stanovanjskih pogojev**.

Navadno se na stanovanjskem področju Slovenija, če jo primerjamo z drugimi kazalniki blaginje otrok, v evropskem kontekstu slabše odreže. Tako npr. zadnje *Poročilo UNICEF-ovega raziskovalnega centra Innocenti iz serije Report Card*, ki razvršča države EU in OECD glede na blaginjo otrok in pri tem uporablja tako najaktualnejše podatkov o revščini otrok kot tudi analizo vladnih politik dohodkovne podpore družinam z otroki, uvršča Slovenijo na skupno drugo mesto, a hkrati ugotavlja, da se v enem od uporabljenih kazalnikov, tj. *Otroci (stari od 0 do 17 let), ki živijo v stanovanju s streho, ki pušča, vlažnimi stenami, tlemi ali podlago ali gnilobo v okenskih okvirjih ali tleh*⁴⁴, Slovenija odreže precej slabše. Namreč; delež otrok, ki živijo v takšnih neprimernih stanovanjskih razmerah, je v Sloveniji visok, in sicer 19,2.

Ta podatek je pomemben in kaže na oceno bivanjskih pogojev s strani staršev, po drugi strani pa o tem, kako se otroci počutijo v stanovanjih, kjer živijo, ne pove vsega. Zato je za bolj celostno oz. otrokocentrično oceno stanovanjskih pogojev smiselno upoštevati tudi mnenje otrok.

Na prejšnjih straneh smo že na splošno popisali, kateri kazalniki vključujejo indeks stanovanjskih pogojev. Če indeks analiziramo bolj podrobno, lahko znotraj visoke splošne ocene tega področja, vseeno opazimo razlike glede na določene demografske spremenljivke. Ugotovimo lahko, da, podobno kot pri večini drugih kazalnikov, otroci, ki niso rojeni v Sloveniji, slabše ocenjujejo to področje. Razlika v indeksnih točkah znaša skoraj 5 točk (otroci, rojeni v Sloveniji: 88,9; otroci, ki niso rojeni v Sloveniji: 84,1).

Prav tako zaznamo razlike glede na velikost kraja, iz katerega prihajajo anketiranci. Indeks stanovanjskih pogojev ima nižjo vrednost v velikih mestih (Ljubljana, Maribor) (86,2) v primerjavi z vrednostjo indeksa na vasi, ki je višji (90,1). To je razumljivo, saj se velik del indeksa nanaša na oceno prostora, ki ga imajo otroci na voljo na splošno v stanovanju, in dostopnostjo mirnega prostora za učenje v stanovanju. Sklepamo lahko namreč, da v večjih urbanih sredinah otroci v večji meri živijo v manjših stanovanjih v primerjavi s podeželjem. Glede na spol in regijo prebivališča se indeks stanovanjskih pogojev na razlikuje pomembno.

Na splošno lahko ugotovimo, da je **indeks družinskih virov**, ki nakazuje na socio-ekonomsko ozadje družin, v katerih naši anketiranci odraščajo, v primerjavi z drugimi indeksi blaginjskega konteksta, relativno visok. Znaša 70,0 indeksnih točk, kar bi lahko interpretirali kot socio-ekonomsko družinsko okolje, ki je podporno. Če se zopet vrnemo na materialne in finančne pogoje, kot dva izmed sestavnih delov indeksa družinskih virov, lahko s pomočjo ugotovitev *Poročila UNICEF-ovega raziskovalnega centra Innocenti iz serije Report Card* naše ugotovitve postavimo tudi v časovni kontekst. Poročilo namreč ugotavlja, da je med leti 2015 in 2021 Sloveniji uspelo zmanjšati

---

⁴⁴ European Commission, Eurostat, 'Otroci (stari od 0 do 17 let), ki živijo v stanovanju s streho, ki pušča, vlažnimi stenami, tlemi ali podlago ali gnilobo v okenskih okvirjih ali tleh – raziskava EU-SILC' (ilc_mdho01c), 2024, Dostopno prek: <http://data.europa.eu/88u/dataset/byg17gp0biqgpokb6w> (12. 2.2024)

delež otrok, ki živijo v hudem materialnem pomanjkanju iz 4,4 na 1,1 odstotka. To z vidika primerjav na evropskem ravni pomeni, da se Slovenija pri tem kazalniku celo najboljše odreže.

Ocenimo lahko, da k temu prispevata tako dobro razvita družinska in socialna politika s svojimi ukrepi kot tudi strateški dokumenti, ki jih je Slovenija sprejela. Le ti namreč s svojimi cilji in opredeljenimi prioritetskimi področji podpirajo (in usmerjajo) razvoj obeh politik (družinske in socialne).

Na področju socialne politike ne moremo mimo Strategije boja proti revščini in socialni izključenosti v Republiki Sloveniji, ki je določena v *Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2022–2030* in ima za cilj na področju revščine in socialne izključenosti izboljšati kakovosti življenja posameznikov in družin kot tudi socialno vključenost vseh skupin prebivalstva. Področje družinske politike strateško naslavlja *Resolucija o družinski politiki 2018–2028*, ki opredeljuje temeljne cilje in ukrepe na področju družinske politike s končnim ciljem skrbi za kakovost življenja družin (s poudarkom na življenju otrok) njihovega varstva in zaščite. Oba ključna dokumenta med svoje prioritete uvrščata tudi teme družinskih virov oz. socio-ekonomskega ozadja, ob katerih odraščajo otroci.

Podobno lahko ugotovimo tudi za programa *Program za otroke 2020–2025* in *Jamstvo za otroke*. Prvi kot eno izmed štirih prioriternih področij navaja tudi *enake možnosti za vse otroke* in kot eno izmed podpodročij izrecno navede tudi *družinsko okolje in stanovanjsko prikrašanosť*. Podobno, *Jamstvo za otroke* izrecno kot ciljno skupino navaja otroke, ki živijo v negotovih družinskih razmerah in/ali v socialno in finančno prikrašanem okolju.

Oba programa in resoluciji (podobno velja tudi za Resolucijo o nacionalnem stanovanjskem programu 2015–2025 (ReNSP15–25)) torej podpirajo usmeritve družinske, socialne in stanovanjske politike na področju, ki se v okviru naše raziskave nanaša na družinske vire, in prepoznavajo izzive, ki jih kot vredne javnopolitične obravnave izpostavljajo tudi naše ugotovitve.

3.1.3. Makro raven blaginjskega konteksta

Indeks države predstavlja najširši kontekst, v katerem nastajajo blaginjski izidi. V naši raziskavi ga razumemo predvsem skozi prizmo participacije otrok, varnosti države in kakovosti bivanja v njej.

Te teme so pomembne, saj prispevajo tako k razvoju aktivnega državljanstva kot uresničevanju participacije otrok. Participacija otrok je otrokova pravica, vključuje pravico do izražanja mnenja in aktivnem sodelovanju v odločitvah, ki vplivajo na njihovo življenje.

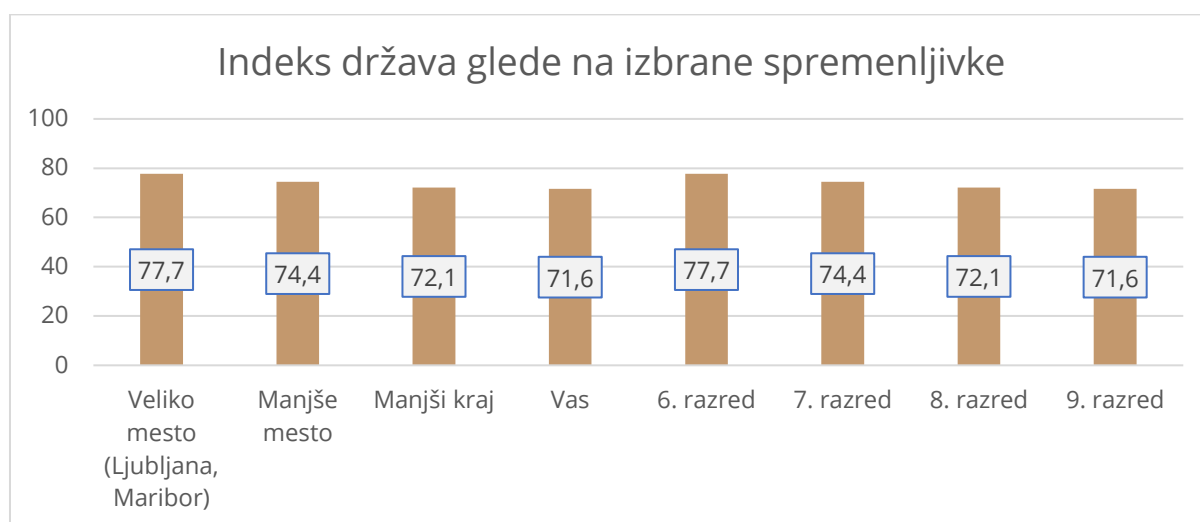
Urejenost obeh področij je predpogoj za učinkovito in legitimno delovanje političnega sistema in demokratične skupnosti na najširši sistemski ravni, po drugi strani pa lahko govorimo o pozitivnih učinkih dobre urejenosti tega področja tudi na mikro družbeni ravni – otroci, ki se počutijo slišane in upoštevane ter vključene v odločitve, o zadevah, ki so za njih pomembne, so bolj samozavestni pri sprejemanju odločitev, ki vplivajo na njihovo življenje, kar krepi njihovo samozavest in samospoštovanje. Ko vidijo, da so njihova mnenja in ideje spoštovani, se počutijo bolj samozavestni in sposobni vplivati na svoje okolje. Otroci v procese odločanja prinašajo edinstvene perspektive in ideje, ki bi jih odrasli morda spregledali, hkrati pa zagotavljajo, da so njihove potrebe in interesi upoštevani. Visoko vrednost **indeksa države** (oz. percipirano zmožnost participacije

otrok znotraj tega indeksa) lahko torej razumemo kot znak, da je družba presegla prevpraševanje smiselnosti in upravičenosti participacije otrok ne samo v zadevah, ki jih neposredno zadevajo, ampak tudi na ravni odločanja v politični skupnosti.

Indeks države v svojem temelju meri, kako prijazna ali neprijazna do otrok je po mnenju otrok naša država. Izračuni indeksa države pokažejo na relativno dobro oceno. Indeks znaša 74,0 indeksne točke, kar je v primerjavi z drugimi indeksi, ki sestavljajo blaginjski kontekst, relativno dobra ocena.

Ali se indeks razlikuje glede na splošne socio-demografske spremenljivke? Ugotovimo lahko, da se pomembne razlike pojavijo le pri spremenljivki *šolski razred* in *velikost kraja*. Podobno kot pri indeksu družinskih virov, lahko ugotovimo, da so starejši anketiranci bolj kritični v svojih ocenah prijaznosti države od mlajših. Medtem ko, znaša povprečna vrednost indeksa med šestošolci 77,7, ta vrednost med devetošolci pade za več kot 6 indeksnih točk na 71,6. Do podobne ugotovitve pridemo ob primerjanju indeksa med anketiranci, ki živijo v večjih mestih (Ljubljana, Maribor) in na vasi. Prvi v povprečju ocenjujejo »prijaznost države do njih« z oceno 68,6, drugi pa 76,0. Mlajši anketiranci in tisti, ki prihajajo z vasi so do države manj kritični, še posebej v smislu ocene zagotavljanja možnosti za participacijo otrok.

SLIKA 9: INDEKS DRŽAVA GLEDE NA IZBRANE SPREMENLJIVKE

Če se poglobimo v specifične elemente indeksa in jih ilustriramo s podatki, lahko ugotovimo, da se velika večina otrok zelo dobro počuti upoštevajoč spremenljivke, ki smo jih vključili v indeks država.

Tako se velika večina strinja, da:

- je odraslim v Sloveniji mar za otroke (41,8 %: precej se strinjam, 28,8 % zelo se strinjam),
- je Slovenija varna država za življenje otrok (38,2 %: precej se strinjam, 43,4 %: zelo se strinjam),
- odrasli spoštujejo pravice otrok (41,9 %: precej se strinjam), 34,2 % zelo se strinjam),
- je v Sloveniji otrokom dovoljeno sodelovati pri odločitvah, ki so zanje pomembne (40,2 % precej se strinjam, 34,8 %: zelo se strinjam).

Poleg tega se jih precej majhen delež strinja s trditvijo, da:

- bi radi živeli v drugi državi (8,5 %: precej se strinjam, zelo se strinjam 8,8 %)

Ocene prijaznosti države do otrok (predvsem z vidika zagotavljanja participacije) je torej v naši raziskavi relativno visoka. Morda lahko to pripišemo relativno splošnim vprašanjem in splošnemu zadovoljstvu z življenjem. V kolikor bi bila vprašanja konkretnjša ali pa bi se nanašala na točno določena področja participacije otrok (šolstvo, zdravstvo, socialno varstvo, sodstvo ipd.) in bolj specifične situacije, kjer bi otroci lahko izkusili več preprek pri participaciji, bi lahko pričakovali manj ugodne rezultate.

Do takšnih, bolj kritičnih, rezultatov smo npr. prišli z uporabo kvalitativne metodologije (izvedba fokusnih skupin z otroki) v projektu Sveta Evrope za oceno participacije otrok (angl. »*The Council of Europe Child Participation Assessment Tool*«)⁴⁵, ki je imel za cilj oceniti raven participacije otrok v Sloveniji. Tu ugotovitve kažejo na to, da v Sloveniji sicer uspešno izvajamo precej dobrih praks s področja participacije otrok, a ostajajo številne vrzeli, za katere si mora država v prihodnje prizadevati, da jih bo s svojimi ukrepi dodatno naslovila. V splošnem velja, da si otroci v Sloveniji želijo izraziti svoje mnenje in biti pri tem tudi slišani. Tu pa naletijo na več ovir. Mnenje sicer lahko izrazijo, a je njihova participacija neučinkovita. Otrokom se pogosto zdi, da izražajo svoje mnenje samo zato, ker se to od njih s strani različnih institucij in odraslih pričakuje, motivacija za resnično participacijo pa upada s spoznanjem, da se njihovega mnenja ne upošteva (to ugotovitev lahko povežemo tudi s padajočimi vrednostmi našega indeksa država po šolskih razredih). Zato sama informiranost o otrokovih pravicah in pravici do izražanja mnenja ni problem, otroci jo na splošno ocenjujejo kot zelo dobro, bolj pomembno vprašanje je, kako v ospredje postaviti popolnoma enakopravno obravnavo otrok (ne glede na njihove sposobnosti, zmožnosti, predispozicije in socio-ekonomsko ter kulturno ozadje njihovih družin) in zagotoviti resnično upoštevanje njihovih interesov in pogledov, kjer bodo rezultati njihovih prizadevanj resnično vidni in otipljivi, pa naj gre za področja šolstva, zdravstva, sodstva, prostega časa ali pa prostorskega načrtovanja. Poleg tega je treba otrokom in mladostnikom vselej in v vseh kontekstih ponuditi povratno informacijo o tem, zakaj njihove ideje in pobude niso naletele na plodna tla.

3.2. Dejavniki, ki vplivajo na blaginjo otrok

V tem poglavju UNICEF-ov model preučevanja blaginje otrok statistično preverimo. Glede na to, da razpolagamo z lastnimi podatki, smo lahko s pomočjo regresijske analize (več o tem v poglavju Metodologija) preučili, v kolikšni meri in če sploh, Bronfenbrennerjevi (1994) koncentrični krogi dejansko vplivajo na blaginjske izide otrok.

Izkazalo se je, da teoretski model dokaj dobro razloži razlike v izidih med anketiranimi otroci (pri regresijskem modelu 2 delež pojasnjene variance znaša 34,5 %; v kolikor bi upoštevali le

---

⁴⁵ Boljka, Urban, Rosič, Jasmina, Narat, Tamara, Murgle, Jasna in Aleš Istenič. (2019). Implementing the child participation assessment tool in Slovenia. Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo.

demografske spremenljivke (model 1), bi na ta način razložili le 10 % variabilnost izidov, kar kaže na majhno vlogo teh spremenljivk pri pojasnjevanju izidov).

TABELA 18: REGRESIJSKA ANALIZA (ODVISNA SPREMENLJIVKA: »IZIDI«)

	Spremenljivke	R kvadrat	beta	stand. beta	t	p	VIF
Model 1	Konstanta	10,0%	88,37		37,45	,000	
	Spol		-2,27	-,076	-3,22	,001	1,01
	Razred		-3,60	-,268	-11,34	,000	1,01
	Regija		1,65	,055	2,26	,024	1,09
	Živi v velikem mestu		-2,56	-,069	-2,52	,012	1,36
	Živi v vasi		0,91	,030	1,14	,254	1,27
	Ali si rojen v Sloveniji?		-6,60	-,108	-4,52	,000	1,04
Model 2	Konstanta	34,5%	35,10		11,30	,000	
	Spol		-3,33	-,111	-5,48	,000	1,02
	Razred		-1,82	-,136	-6,42	,000	1,10
	Regija		1,06	,036	1,69	,092	1,10
	Živi v velikem mestu		-0,90	-,024	-1,02	,306	1,38
	Živi v vasi		-0,53	-,017	-0,77	,443	1,28
	Ali si rojen v Sloveniji?		-4,53	-,074	-3,61	,000	1,05
	Indeks dejavnosti		0,20	,201	9,23	,000	1,18
	Indeks odnosi		0,43	,370	15,14	,000	1,47
	Družinski viri		0,04	,033	1,53	,126	1,15
	Indeks Država		0,05	,071	3,10	,002	1,31

Model 1: F = 30,9; p = 0,000

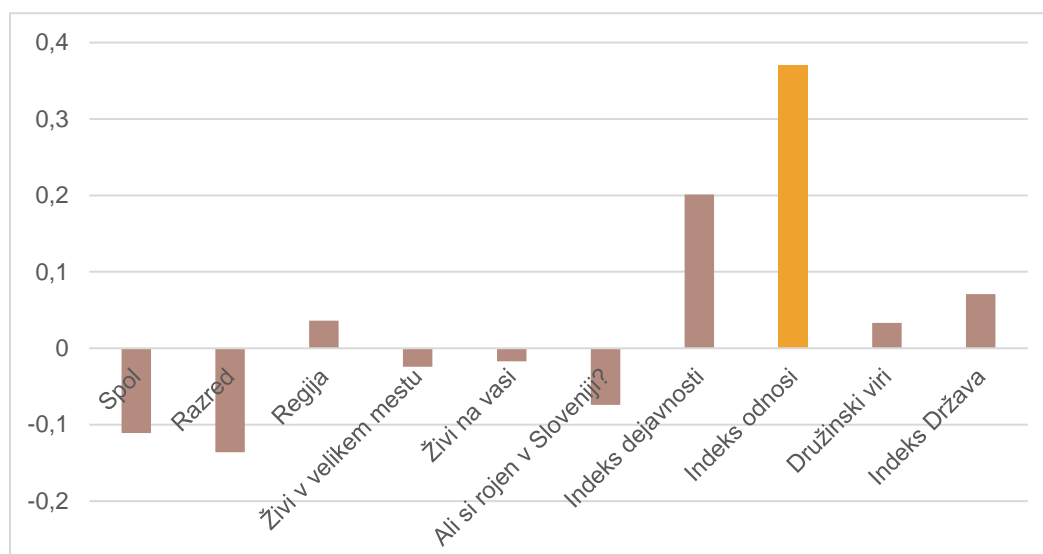
Model 2: F = 85,3; p = 0,000

Rezultati pokažejo sledeče (Model 2):

- dečki imajo višjo vrednost indeksa kot deklice (p = 0,000);
- vrednost indeksa se z višjim razredom OŠ znižuje (p = 0,000);
- otroci, rojeni v Sloveniji, imajo višjo vrednost indeksa (p = 0,000);
- otroci, ki so pogosteje vključeni v razne dejavnosti, imajo višjo vrednost indeksa Izidi (p = 0,000);
- otroci, ki imajo boljše odnose, imajo višjo vrednost indeksa (p = 0,000);
- otroci, ki bolje doživljajo državo, v kateri živijo, imajo višjo vrednost indeksa (p = 0,002);

Primerjava standardiziranih koeficientov dejavnikov pokaže, da **odnosi najbolj prispevajo k izidu** (st. beta: 0,370). Naslednji najpomembnejši dejavnik **so otrokove dejavnosti** (st. beta: 0,20). Sledi starost otroka oziroma razred, ki ga obiskuje (st. beta: 0,14), nato spol (st. beta: 0,11). Zadnji, sicer malo pomemben, a še vedno statistično značilen dejavnik, je odnos do države (p = 0,002).

SLIKA 10: STANDARDIZIRANA BETA (REGRESIJSKA ANALIZA, ODVISNA SPREMENLJIVKA: »IZIDI«; MODEL 2)

Model 2: $F = 85,3$; $p = 0,000$

Regresijska analiza je torej dokazala pomen vpliva okolja oz. blaginjskega ozadja na blaginjo otrok. Izkazalo se je, da so za blaginjo otroka najbolj pomembni odnosi, v katere ti vstopajo na mikro ravni (torej odnosi v družini, med prijatelji, v šoli, v soseski) ter dejavnosti, ki se jim vsakodnevno posvečajo (gibanje, kulturne dejavnosti in dejavnosti, povezane z IKT). Sploh **odnosi so tisti ključni varovalni dejavnik blaginje otrok**. V določeni meri je temu tako tudi zaradi metodoloških razlogov in izbora spremenljivk za merjenje blaginje otrok, saj je pri indeksu izidov velik poudarek na psihološkemu zdravju otrok. Če na primer podrobneje pogledamo samo področje duševnega zdravja otrok, lahko vidimo, da izračuni pokažejo še večji vpliv odnosov (delež pojasnjene variance se dvigne na 51,2 %, st. beta je 0,538; $p = 0,000$). Odnosi so pomembni tudi pri telesnem zdravju (zaradi upoštevanja psihosomatskih simptomov, st. beta = 0,274; $p = 0,000$).

Zanimivo je, glede na naše izračune, makro raven (odnos do države), pri vplivu na izide otrok pomembnejša v primerjavi z mezzo ravni (stanovanjski pogoji, materialni in finančni pogoji družine, v kateri otroci živijo). Temu je tako, ker so anketirani otroci na vprašanja, ki se dotikajo mezzo ravni blaginje, odgovarjali zelo podobno (o tem pišemo tudi v poglavju, ki sledi). Za boljši uvid v omenjeni vidik življenja otrok, bi morali v prihodnje v raziskavi uporabiti še dodatne spremenljivke, ki merijo življenjsko raven otrok.

4. Ranljive skupine otrok

SLIKA 11: OTROCI Z VIŠJIMI IN NIŽJIMI BLAGINJSKIMI IZIDI

otroci z višjimi blaginjskimi izidi (75 %)

otroci z višjimi blaginjskimi izidi (75 %)

čustvena blaginja	74.5
psihološka blaginja	79.8
odsotnost psihosomatskih simptomov	70.3
izostanek od pouka zaradi bolezni	89.5
učna uspešnost	77.3

otroci z najnižjimi blaginjskimi izidi (25 %)

otroci z najnižjimi blaginjskimi izidi (25 %)

čustvena blaginja	53.6
psihološka blaginja	61.1
odsotnost psihosomatskih simptomov	35.9
izostanek od pouka zaradi bolezni	53.4
učna uspešnost	49.9

Z namenom, da bi ugotovili, do kakšnih razlik prihaja v blaginji otrok in kaj je značilno za najbolj ranljive skupine otrok, torej tiste z nizkimi vrednostmi indeksa blaginjskih izidov, smo primerjali preračune za indeks skupnega izida tistih iz prvega kvartila z ostalimi otroki. Izkazalo se je, da med otroci obstajajo velike razlike v doseganju ravni blaginje. Na podlagi podatkov četrtnina anketiranih otrok dosega komaj 50,4 indeksov točk pri skupnem izidu, medtem ko je vrednost omenjenega indeksa pri ostalih otrocih 77,3. Med otroci, ki dosegajo zelo nizko raven blaginje je več deklic (Ž = 54 %, M = 46 %), približna tretjina otrok iz devetega in osmega razreda osnovne šole (medtem ko je takih 13,4 % šestošolcev in dobra petina sedmošolcev) in več otrok iz vzhodne regije (V = 54,7%; Z = 45,3 %).

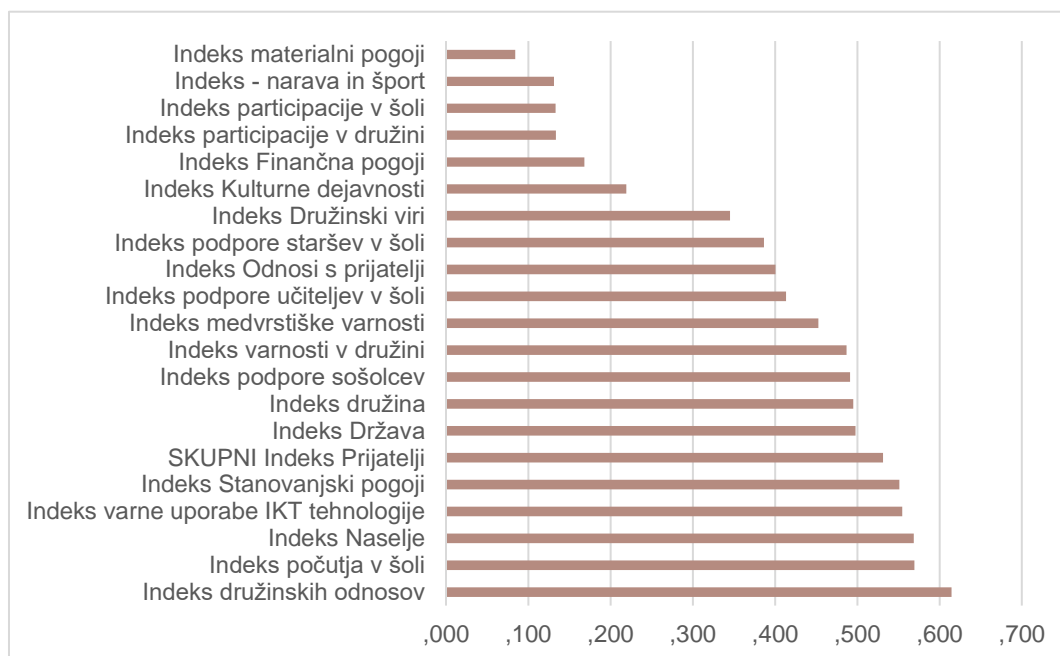
TABELA 19: PRIMERJAVA INDEKSOV OTROK IZ PRVEGA KVARTILA Z ZELO NIZKIM SKUPNIM IZIDOM (N) Z OSTALIMI OTROKI (O)

			Dimenzija		Kategorija		Podkategorija				
	N	O	N	O	N	O	N	O			
IZIDI	50,4	77,3	Duševno zdravje	57,3	77,2	Čustvena blaginja	53,6	74,5			
						Psihološka blaginja	61,1	79,8			
			Telesno zdravje	44,7	79,9	Odsotnost psihosomatskih simptomov	35,9	70,3			
						Izostanek od pouka zaradi bolezni	53,4	89,5			
Veščine	49,9	77,3	Učna uspešnost	49,9	77,3						
DEJAVNOSTI	46,2	55,7	Digitalne dejavnosti	67,8	84,9	Varna uporaba IKT					
			Gibanje	53,6	58,4	Ukvarjanje s športom in preživljanje časa v naravi					
			Kulturne dejavnosti	17,2	23,7	Kulturno udejstvovanje					
ODNOSI	65,9	77,4	Družina	64,2	74,6	Kakovost družinskih odnosov	73,8	85,5	Družinski odnosi (splošni vidik)	78,4	88,6
									Podpora staršev pri šolanju otrok	76,6	85,4
						Varnost	69,3	82,3	(Ne)nasilje med sorojenci	56,8	71,9
									(Ne)nasilje odraslih nad otrokom	77,9	9,0
			Participacija	49,6	56,0						
			Prijatelji	75,7	87,0	Kakovost prijateljskih odnosov	78,9	88,8			
						Varnost	72,5	87,2			
			Šola	52,4	64,4	Kakovost odnosov z učitelji	56,6	70,2			
						Kakovost odnosov s sošolci	63,5	76,6			
						Počutje	33,5	49,1			
Participacija	56,3	61,8									
Soseska	71,1	83,6	Kakovost odnosov v soseski								
VIRI	66,0	71,8	Družinski viri	66,0	71,8	Stanovanjski vidik	80,5	91,4			
						Finančna situacija	55,1	59,8			

						Materialni vidik	60,9	63,0			
KONTEKST	64,2	77,2	Država	64,2	77,2	Otrokom prijazna država					

Neenakost med otroci se kaže skorajda na vseh področjih blaginje. Za otroke z nizko stopnjo indeksa izidov je značilno, da živijo bistveno slabše praktično v vseh ozirih. Ključni dejavnik, ki razdeli otroke v dve skupini, tiste z zelo nizko blaginjo in ostale, so **družinski odnosi** (na pomen odnosov nas je opozorila že regresijska analiza, o čemer smo pisali v prejšnjem poglavju). Med pomembnejšimi dejavniki so še **počutje v šoli, v naselju ter varna raba IKT, stanovanjski pogoji in odnos s prijatelji**. Za okrepitev blaginje otrok, zlasti najranljivejših, bi v prihodnje izpostavljenim vidikom veljalo nameniti posebno pozornost.

SLIKA 12: REZULTATI DISKRIMINANTNE ANALIZE - VREDNOSTI DISKRIMINANTNIH UTEŽI

Na drugi strani pa materialni pogoji, gibanje in ukvarjanje s športom, participacija v šoli in doma, finančni pogoji ter kulturno udejstvovanje ne delajo večjih razlik med otroci. Pri vseh omenjenih vidikih so vrednosti indeksov razmeroma nizke. **Na področju gibanja, participacije in kulturnega udejstvovanja je torej še veliko prostora za izboljšanje blaginje vseh otrok.** Presenetilo nas je, da se med manj pomembne razločevalne dejavnike umeščajo tudi materialni in finančni pogoji družine. Anketirani otroci so družinske vire ocenili precej podobno: materialne in finančne vire srednje nizko ter stanovanjske pogoje precej visoko. Ugotovili smo, da bi bilo potrebno pri vprašanjih, ki merijo omenjeni vidik blaginje otrok poleg subjektivnih kazalnikov, uporabiti še kakšno kontrolno spremenljivko. Obstaja očitna tendenca otrok, zlasti pri primerjanju svojega finančnega in materialnega položaja s sovrstniki, k umeščanju nekje na sredino lestvice (podobno velja tudi za odraslo populacijo). Zaradi izpostavljenega se tudi družinski viri niso izkazali kot pomemben dejavnik, ki vpliva na blaginjo otrok pri preračunih regresije, o čemer smo pisali v prejšnjem poglavju.

VIRI

*Viri v opombah:

NIJZ. 2016. Za boljše zdravje in zmanjšanje neenakosti v zdravju otrok in mladostnikov: Ocena potreb. Ljubljana: NIJZ. Dostopno prek: https://nijz.si/wp-content/uploads/2022/07/za_boljse_zdravje_in_zmanjsanje_neenakosti_v_zdravju_otrok_in_mlado_stnikov_-_ocena_potreb.pdf (8. 12. 2023).

Starc G., Kovač M., Leskošek B., Sorić M. in G. Jurak. 2022. ŠVK 2022 – Poročilo o telesnem in gibalnem razvoju otrok in mladine v šolskem letu 2021/22. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo. Dostopno prek: https://www.slofit.org/Portals/0/Vsebina/Poroc%CC%8Cilo%20%C5%A0VK_2022.pdf?ver=2022-11-23-090537-053 (8. 12. 2023).

PISA 2022. 2023. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev in učenk: nacionalno poročilo s primeri nalog iz matematike (ur. Klaudija Šterman Ivančič in Ana Mlekuž). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno prek: https://www.pei.si/wp-content/uploads/2023/12/Porocilo_PISA22_FINAL.pdf (8. 12. 2023)